



Uio • Universitetet i Oslo

Borgerlønnens aktualitet i Norge

En sammenligning av norske avisers argumenter i borgerlønndebatten 2007/2008 og 2017/2018

Lisa Vaage

Master i Organisasjon, ledelse og arbeid

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
30 studiepoeng

11 november 2019

Sammendrag

Denne oppgaven handler om borgerlønn. Jeg starter med en gjennomgang av borgerlønn er før jeg presenterer borgerlønnens historie og eksempler på tidligere og pågående eksempler på borgerlønn i verden i dag blir trukket frem. Jeg viser til argumenter for og i mot borgerlønn før jeg plasserer debatten i norsk kontekst og beskriver de utfordringer i det norske samfunn som har invitert borgerlønnen inn i samfunnsdebatten. Jeg ønsker å finne ut om debatten om borgerlønn har endret seg de siste ti årene, bakgrunn for utvikling og hvorvidt ideen kan sies å ha blitt mer aktuell i Norge. Jeg har derfor valgt å sammenligne avisartikler fra et knippe utvalgte aviser fra henholdsvis 2007/2008 og 2017/ 2018.

Jeg har hentet informasjon fra seks norske aviser i overnevnte tidsrom som danner utgangspunktet for analysen, i tillegg til øvrige artikler og relevant forskning. Hovedfokuset i analysen har ligget på hvilke argumenter om borgerlønn som har gjort seg gjeldene de respektive år, i hvilken kontekst borgerlønn blir snakket om hvorvidt det kan synes å være en utvikling i idéens aktualitet i Norge.

Jeg fant at borgerlønn har utviklet seg fra å være et lite omtalt tema i få aviser, til å debatteres under viktige samfunnsmessige utfordringer som lavere sysselsetting og økt arbeidsledighet som følge av teknologisk utvikling, fremstilt i hele spekteret av utvalgte aviser.

Jeg fant sammenhenger mellom økt debattering om borgerlønn og det som blir sett på som velferdsstatens utfordringer i fremtiden; høy arbeidsledighet som følge av teknologisk utvikling.

Forord

Oppgaven er skrevet som en avsluttende del av masterprogrammet i Organisasjon, ledelse og arbeid ved Universitet i Oslo. Jeg har valgt å skrive om borgerlønn både fordi temaet interesser meg, men også fordi borgerlønnen diskuteres med større aktualitet i dag enn på lenge.

Takk til veileder Haldor Bykjeflot for gode innspill til oppgaven.

Arbeidet har absolutt vært spennende og lærerikt, og jeg ønsker å rette en stor takk til de rundt meg som har gjort innleveringen mulig. Takk til Lasse for all tenkelig hjelp og til lille jenten vår Sigrid som har gitt meg så mye glede og motivasjon. Takk til gode venner som har lest gjennom oppgaven. Takk mamma, pappa og søsken som har hjulpet til for å få kabalen til å gå opp.

Oslo, november 2019

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
1. INNLEDNING	0
2. BORGERLØNN	1
2.1 BEGREPSAVKLARING.....	1
2.1.2 <i>Borgerlønnens fem elementer</i>	2
2.2 HISTORISKE ARGUMENTER FOR BORGERLØNN.....	4
3. LITTERATURGJENNOMGANG	7
3.1 PLAN FOR LITTERATURGJENNOMGANG.....	7
3.2 KINGDONS DAGSORDENTEORI – BORGERLØNN PÅ DAGSORDEN.....	7
3.3 EKSEMPLER PÅ INNFORING AV BORGERLØNN I ANDRE LAND.....	10
3.4 ARGUMENTER OM BORGERLØNN.....	13
3.4.1 <i>Ideologiske argumenter for borgerlønn</i>	14
3.4.2 <i>Normative argumenter for innføring av borgerlønn</i>	15
3.5 ARGUMENTER MOT BORGERLØNN.....	19
3.6 BORGERLØNN I NORSK KONTEKST.....	21
3.6.1 <i>Forskere i borgerlønndebatten</i>	22
3.6.2 <i>Politikere og samfunnsdebatanter i debatten</i>	25
3.7 OPPSUMMERENDE BETRAKTNINGER OM LITTERATUREN.....	27
4.METODE	28
4.1 METODISKE VURDERINGER OG PRESENTASJON AV FORSKNINGSDESIGN.....	28
4.2 DATAINNSAMLING.....	30
4.2.1 <i>innsamling av materiale</i>	30
4.2.2 <i>Avisartikler</i>	30
4.2.3 <i>Oversikt over avisene</i>	32
4.2.4 <i>Forberedelse</i>	33
4.2.5 <i>Kategorisering</i>	34
4.3 ANALYSE AV DATA.....	35
4.3.2 <i>Presentasjon av funn</i>	36
4.3.4 <i>Validitet og reliabilitet</i>	36
4.4 ETISKE UTFORDRINGER.....	37
5. PRESENTASJON OG DRØFTING AV FUNN	37
5.1 ANALYSE AV AVISARTIKLER 2007 OG 2008.....	38
5.1.1 <i>Borgerlønn og sosial ulikhet</i>	38
5.1.2 <i>Borgerlønn i et frihetsperspektiv</i>	40
5.2 OPPSUMMERING FUNN 2007/2008.....	40
5.3 DRØFTING AV BORGERLØNNDEBATTEN I NORSKE AVISER I 2007 OG 2008.....	41
5.3.1 <i>Borgerlønn og sosial ulikhet</i>	41
5.3.2 <i>Borgerlønn i et frihetsperspektiv</i>	43
5.4 DRØFTING AV BORGERLØNNDEBATTEN 2017 OG 2018.....	44
5.4.1 <i>Borgerlønn og teknologisk utvikling</i>	47

5.4.2 <i>Borgerlønn og sysselsetting</i>	49
5.4.3 <i>Borgerlønn og sosial ulikhet</i>	51
5.5 SAMMENLIGNING AV AVISARTIKLER	52
6 KONKLUSJON	55
LITTERATURLISTE	58

1. Innledning

I denne utredningen ser jeg nærmere på borgerlønn med vektlegging av argumenter presentert i norske aviser i tidsrommet 2007/2008 og 2017/2018. Formålet er å kunne si noe om endringer i argumentasjon og hvorvidt borgerlønn har blitt mer aktuell i Norge. I datainnsamlingen har jeg hentet informasjon fra seks norske aviser fra angitt tidsrom.

Da jeg i størst mulig grad ønsker å studere en utvikling borgerlønndebatten i Norge tar jeg utgangspunkt i Kingdons dagsordenteori som teoretisk rammeverk, og analyserer dataen i lys av dataen selv. Jeg tar også for meg norske forskere, politikere og andre samfunnsdebattanters meninger i den norske borgerlønndebatten. Pilotprosjekter i verden i dag, samt borgerlønnens historie er også med på å aktualisere ideen i Norge, og jeg vil derfor også vektlegge elementer av dette i diskusjonsdelen av oppgaven.

Gjennom oppgaven ønsker jeg å få svar på om borgerlønndebatten i norske aviser har endret seg fra 2007 til 2018, og om det er grunnlag for å si at borgerlønn har blitt en mer aktuell idé i Norge basert på gjennomgangen av avisartikler.



Figur 1.1 – oversikt over studiet

For å svare på problemstillingen har jeg valgt to delproblemstillinger:

1. Hvordan er borgerlønndebatten i Norge i 2007 og 2008?
2. Hvordan er borgerlønndebatten i Norge i 2017 og 2018?

Kapittel 2 starter med gjennomgang av hva borgerlønn er. Deretter blir borgerlønns historie presentert, og eksempler på tidligere og pågående eksempler på borgerlønn i verden i dag blir trukket frem. Dermed blir det lettere å følge argumentasjonen i kapittel 3, hvor jeg går nærmere inn på oppgavens teoretiske fundament, samt argumenter for og imot borgerlønn. Her presenteres også sentrale personer i borgerlønndebatten i Norge. En metodebeskrivelse følger i kapittel 4, mens kapittel 5 inneholder presentasjon og drøfting av funn. Avslutningsvis oppsummeres funn og drøftinger i kapittel 6.

2. Borgerlønn

I dette kapitlet presenterer jeg relevante aspekter ved borgerlønn. Formålet er å gi leseren en forståelse av hva som ligger i begrepet, samt et innblikk i hvorfor borgerlønn er et aktuelt tema. I tillegg vil en gjennomgang av ideens aktualitet, begrepsavklaring og historie hjelpe meg til økt forståelse av hva jeg skal se etter under datainnsamling, og hvordan jeg skal behandle funnene i analysearbeidet.

I delkapitlet som følger starter jeg med å definere begrepet, og videre viser jeg til andre varianter av borgerlønn. Jeg avslutter med en gjennomgang av argumenter for borgerlønn gjennom historien.

2.1 Begrepsavklaring

Ulike ideologiske tilnærminger til ideen har bidratt til ulike definisjoner knyttet til begrepet, hvilket gjør det utfordrende å snakke om borgerlønn på generelt nivå. I litteraturen på feltet er det imidlertid én definisjon som synes å være hyppig brukt, utformet av Basic Income Earth Network. Nettverket beskriver borgerlønn på følgende måte; “A basic income is a periodic cash payment unconditionally delivered to all on an individual basis, without means-test or work requirement” (Basic income Earth Network, 2019)

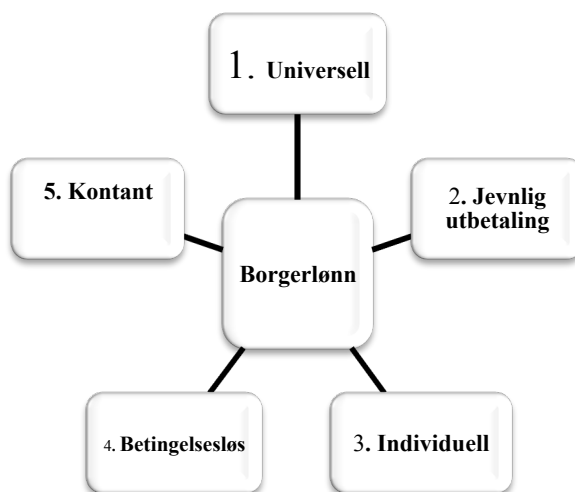
Per i dag er det ikke et eneste land som har iverksatt borgerlønn i full skala, og borgerlønn blir fremdeles sett på som en utopi, med et vell av ulike versjoner og forslag i både litteratur og media. Det som imidlertid er fellestrekk ved de fleste versjonene er at borgerlønn utbetales uavhengig av sosial status, er ubetinget og skal være høy nok til at de som mottar den skal kunne leve et liv i verdighet, med mulighet for å delta i samfunnet. Borgerlønnen skal i

prinsippet erstatte alle andre sosiale overføringer, foruten helsevesen og utdanning. Dette er imidlertid ikke tilfellet ved for eksempel pilotprosjektet med borgerlønn i Finland, der borgerlønnen blir utbetalt i tillegg til en begrenset trygd (Store Norske Leksikon, 2019).

Ideen om borgerlønn har tilhengere både på venstre- og høyresiden av den politiske skala, ofte med ulike argumenter for. Enkelte mener ideen skal være et alternativ til eksisterende velferdsordninger, og at den dermed skal erstatte sosiale overføringer. Andre, spesielt synlig i det finske eksperimentet, utbetales borgerlønn i tillegg til de sosiale overføringene. Videre synes det å være enighet om at borgerlønn ikke er ment som en erstatning for gratis helsevesen og utdanning. Der enkelte forsvarer borgerlønn i et frihetsperspektiv og angriper den fundamentale urettferdigheten i at noen er født med mer reell frihet enn andre (Van Parjis , 1995), ser andre på det som en mulighet for å skape mer fleksibilitet i arbeidsmarkedet, øke sysselsettingen, skape økonomisk vekst og fjerne stigmatisering knyttet til trygdesystemet (Standing G., 2017). Motstanderne av ideen har en om at mennesker som har adgang til gratis pengeinntekt, som det ikke er knyttet noen betingelser til, vil føre til at folk slutter å arbeide (OECD, 2017).

Borgerlønn, som definert av Basic Income Earth Network (2019) (Heretter BIEN) har fem hovedelementer. Det må foreligge en periodisk utbetaling av penger, betalt til alle på individuelt nivå, uten noen form for behovsprøving eller krav til arbeid. I avsnittene som følger vil jeg gå nærmere inn på hver av disse elementene.

2.1.2 Borgerlønnens fem elementer



1. Universell

Borgerlønnen er universell, noe som betyr at enhver statsborger har rett til borgerlønn uavhengig av alder, sosial status eller inntekt. Dette står i kontrast til andre universelle stønader som setter betingelser for utbetaling. Eksempler på slike ytelser er barnetrygden som utbetales til alle familier med barn, og alderspensjonen som alle har rett på så fremt de blir gamle nok (Kildal & Kuhnle, 2005)

2. Jevnlig

En borgerlønn handler om å gi mottakeren en jevn kjøpekraft, utbetalt hver uke, måned, eller en gang i året. Det er imidlertid ikke selvforklarende at en borgerlønn burde utbetales periodevis. En stor enkeltoverføring ville i prinsippet gitt mottakeren større frihet og en mulighet til å forvalte midlene slik vedkommende mener er mest formålstjenlig. En slik engangsoverføring har tidligere blitt foreslått av Pain (BIEN, 2019) og i nyere tid av Atkinson (2015).

3. Individuell

Borgerlønnen utbetales til hvert enkelt medlem av familien, i stedet for hver husstand som enhet, hvilket ofte er tilfellet ved de fleste eksisterende velferdsordninger (Van Parijs, 2004). Individualitetsaspektet brukes som et argument for at en borgerlønn vil føre til økt personlig autonomi, fremme et syn om lik status mellom folk og styrke privatlivet. BIENs definisjon av borgerlønn sier ingenting om at utbetalingene skal være like for alle, og dette punktet har derfor blitt videreutviklet av filosof, økonom og borgerlønnstilhenger Phillipe Van Parijs. Definisjonen hans er i grove trekk lik definisjonen benyttet gjennom denne oppgaven, men i tillegg har Van Parijs (Van Parijs , 1995) presisert at utbetalingene skal være like for alle. Grunnen til presiseringen er ikke at en utbetaling som varierer med alder og uføresituasjon nødvendigvis er en dårlig idé, men den strider mot ett av de viktigste prinsippene i borgerlønn diskusjonen; effektivitet (Van Parijs , 1995).

4. Betingelsesløs

Borgerlønn skal i utgangspunktet utbetales likt uavhengig av mottakerens inntektsnivå. Flere eksisterende ordninger har spesifisert en minimumsinntekt for hver type husstand. Her vil husstandens samlede inntekt bli vurdert, og deretter utbetales forskjellen mellom arbeidsinntekt og fastsatt minimum til hver husstand. Dette betyr at husstandens situasjon må vurderes før utbetaling av ytelsen. Borgerlønn derimot, utbetales fullt ut til alle uavhengig av inntekt, noe som gjør at ressurser knyttet til arbeidet med vurdering faller bort. Eventuelle andre former for økonomiske midler er irrelevante ved utbetaling av borgerlønn. Verken personlige besparelser, verdi av eiendeler, uformell inntekt eller hjelp fra andre kilder påvirker utbetalingsnivået av borgerlønnen (Van Parijs, 2004).

5. Kontant

Borgerlønn skal bli utbetalt i penger. Tanken bak dette er å forhindre restriksjoner på menneskers bruk. I borgerlønnens reneste form er det ønskelig at utbetalingen skjer som en erstatning for velferdstjenester som sykepenger, utdanning etc. Dette blir naturlig nok ofte møtt med kritikk, da mennesker ønsker en forsikring ved sykdom, samt at det er sentralt med økonomisk støtte til studier (Pateman, 2004). Derfor er de fleste borgerlønnforslag lagt frem som et supplement til andre sosiale ytelser, som for eksempel gratis utdanning og gratis helsetilbud (Van Parijs, 2004).

I delkapittelet som følger vil jeg legge frem historiske argumenter for borgerlønn.

2.2 Historiske argumenter for borgerlønn

Borgerlønnen har en lang historie. Ideen har dukket opp i mange historiske sammenhenger når arbeidsløsheten, sulten og fattigdommen har økt, og forskjellen mellom fattig og rik har blitt for stor. Tilsvarende ideer til den borgerlønnen vi kjenner i dag kan spores tilbake til det sekstende århundre, der Juan Luis Vives i 1526 viste til et detaljert forslag til et program som har flere likhetstrekk med det vi i dag omtaler som borgerlønn (BIEN, 2019). Selv om begrunnelsen for minsteinntekten var effektivisering av moralsk påkrevd veltledighet, foreslo programmet en garantert minsteinntekt til alle borgere, og ikke utelukkende de fattige. Varianten til Vives hviler på et krav om villighet til å arbeide, og kan synes å trekke mer mot et velferdssystem enn en universell ubetinget minsteinntekt. Det er imidlertid Vives sine tanker om minstegarantier og rettmessig fordeling av jordens ressurser som leder ideen mot

det vi i dag kjenner som borgerlønn, og som forsvarerne av konseptet trekker frem flere hundre år senere. Selv om ovennevnte idé strekker seg mot en universell ordning som kan minne om borgerlønn, er det Thomas Paine som regnes av mange som den første som utvetydig lanserte ideen om en ubetinget inntekt med grunnlag i rettferdighetshensyn. Paine (1736 – 1809) lanserte i sin publikasjon "Agrarian Justice" (1797) et forslag om å utbetale et fast beløp til alle voksne innbyggere. Han begrunnet forslaget i sivilisasjonens utvikling – fattigdom og rikdom var ifølge Paine skapt av sivilisasjonen og etablering av fast eiendomsrett. Før sivilisasjonen var jordens ressurser en allmenning som forsynte alle borgere med ressurser på lik linje. Paine mente at borgerlønnslignende ordninger skulle sikre mennesker lik rett til inntekt uavhengig av samfunnsutviklingen (Store Norske Leksikon, 2019).

Thomas Paine satt startskuddet for borgerlønndebatten, og siden den tid har en rekke talsmenn blant filosofer, samfunnsvitere, økonomer og politikere med ulike begrunnelser og ståsted tatt til orde for universelle ordninger som sikrer alle mennesker en minsteinntekt. Små og store forslag om borgerlønn begrunnet i ulike samfunnsmessige forhold har blitt diskutert opp gjennom historien, og i de siste 50 år har myndighetenes manglende evne til å få bukt med arbeidsløshet, marginalisering og fattigdom gitt ideen om en borgerlønn gradvis større oppmerksomhet (Store Norske Leksikon, 2019).

I USA på 1960- og 1970-tallet ble diskusjonen om en universell borgerlønn en sentral del av den offentlige fattigdomsdebatten. Flere økonomer og nobelprisvinnere i økonomi viser sin entusiasme for ideen, deriblant økonomen Milton Friedman. Friedman ble en viktig talsmann for den markedsliberale økonomien, og på starten av 1960-tallet presenterer han i sin bok "Capitalism and Freedom" (Friedman, 1962) ideen om en negativ inntektsskatt, og hvorfor avskaffelse av fattigdom er et offentlig anliggende. Negativ inntektsskatt er en form for borgerlønn som innebærer at de som har inntekt under et visst politisk bestemt nivå, eller mangler inntekt, får en større støtte fra staten opp til det bestemte nivået (Store Norske Leksikon, 2019). Friedman føyer seg inn i rekken av nobelprisvinnere i økonomi som har uttalt seg positivt om borgerlønn. De andre er James Meade, Paul Samuelson, Herbert Simon, Robert Solow, Jan Tinbergen og James Tobin (BIEN, 2019).

I perioden 1968 – 1980 ble det utført fem eksperimenter med negativ inntektsskatt i USA og Canada. Hensikten med eksperimentene var å teste tilsiktede og utilsiktede konsekvenser av en borgerlønnsgaranti, blant annet for å få en indikasjon på kostnader knyttet til innføringen.

Resultatene ble imidlertid gjenstand for ulike tolkninger, og eksperimentet ble utsatt for sterk metodekritikk (Store Norske Leksikon, 2019).

Borgerlønndebatten kommer til Europa i 1970-årene, der ideen dukker opp i kjølvannet av en voksende arbeidsledighet i Danmark og Nederland. Her ser den politiske venstresiden på borgerlønn som en rimelig omfordelingsmekanisme, og forslaget blir koblet sammen med en marxistisk analyse av statens rolle. Denne baserer seg på sterke rettferdighetsbetraktninger – staten må overta ansvaret når samfunnet ikke er i stand til å skaffe arbeid til alle. Budskapet blir tatt mindre seriøst når grupperinger som hippiekulturen, «blomsterbarna» og andre som har trådt utenfor det borgerlige samfunn, stiller seg bak ideen (Øyen, 1984).

De siste årene har det dukket opp en rekke bøker skrevet om borgerlønn. Guy Standing har gitt ut boken *Basic Income: And How We Can Make It Happen*, mens Philippe Van Parijs og Yannick Vanderborght har redigert bidrag til boken *Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Rutger Bregman er aktuell med boken *Utopia for Realists*, og besøkte nylig Norge. Amerikaneren Charles Murray argumenterer for borgerlønn i boken *In Our Hands: A Plan to Replace the Welfare State*, mens landsmannen Andy Stern gjør det samme i boken *Raising the Floor: How a Universal Basic Income Can Renew Our Economy and Rebuild the American Dream*. Avslutningsvis i boken *The Second Machine Age* argumenterer forfatterne Erik Brynjolfsson og Andrew McAfee for en minimumsinntekt som svar på den teknologiske utviklingen.

I Norge ga journalistene Ingeborg Eliassen og Sven Egil Omdal i 2018 ut boken *Borgerlønn – ideen som endret spillet*. Boken ble nominert til Brageprisen (Brageprisen 2018 , 2018).

En økende interesse for borgerlønn er også å finne i næringslivet. Den tyske finansmannen Götz Werner argumenterer for borgerlønn. Det samme gjør innflytelsesrike amerikanere som Bill Gates, Mark Zuckerberg og Elon Musk. Musk sitt argument er knyttet til teknologisk utvikling som oppfordrer til nye tanker om velferdsordninger. Dette er også grunnlaget for Gates sin argumentasjon, selv om han mener ideen er for dyr til å kunne gjennomføres. Zuckerberg på sin side ønsker en tilsvarende idé som Alaska-modellen, der innbyggerne får avkastning fra naturressurser (Fasting, 2017).

3. Litteraturgjennomgang

3.1 Plan for litteraturgjennomgang

I dette kapitlet presenterer jeg relevant teori og litteratur som danner utgangspunktet for analysen av funn i utredningen. Formålet med litteraturgjennomgangen er å belyse relevant litteratur som kan gi meg en pekepinn på hva jeg vil finne under datainnsamlingen, samt forberede meg på hvordan diskusjonsdelen kan utarte seg og videre gi et foreløpig bilde av en endelig konklusjon.

Jeg starter med oppgavens teoretiske fundament i den amerikanske akademikeren John W. Kingdons dagsordenteori (Kingdon , 2011). I arbeidet med å belyse borgerlønnens aktualitet i Norge – med utgangspunkt i avisartikler – har jeg valgt å benytte meg av ovennevnte teori. Gjennom elementer av teorien vil jeg utforske og diskutere de prosesser som har gitt ideen om borgerlønn økt aktualitet i Norge. Delkapitlet som følger vil presentere teorien i lys av borgerlønndebatten (Kapittel 3.2). Deretter tar jeg for meg forsøk på innføring av borgerlønn i verden i dag (Kapittel 3.3), før jeg går videre inn på argumenter for og imot borgerlønn (Kapittel 3.4 og Kapittel 3.5). Avslutningsvis plasserer jeg borgerlønn i en norsk kontekst, og trekker frem ulike akademikere, politikere og samfunnsdebattanters meninger om ideen (Kapittel 3.6). Jeg runder av gjennomgangen med noen oppsummerende betraktninger og mulige forventninger til funn (Kapittel 3.7).

3.2 Kingdons dagsordenteori – Borgerlønn på dagsorden

Kort forklart har Kingdons teori til hensikt å forklare hva som gjør at en idé blir til, eller som han selv formulerer det, "what makes an idea's time come?" (Kingdon , 2011). Teorien tar for seg de prosesser som skjer før en endelig lovbeslutning, og årsakene til at enkelte temaer havner på dagsorden. Jeg mener det er formålstjenlig å benytte meg av ovennevnte teori, da den gir meg mulighet til å utforske i hvilken grad borgerlønn kan sies å ha blitt enten mer eller mindre aktuell, ved å granske de prosesser som fører til at en idé blir satt på dagsorden. Dagsorden blir av Kingdon (2011) definert som følger: "The agenda, as I conceive of it, is the list of subjects or problems to which governmental officials, and people outside of

government closely associated with those officials, are paying some serious attention at any giving time” (Kingdon , 2011).

Dagsorden blir i denne sammenheng temaer som får oppmerksomhet fra departementer, regjeringen eller fra mennesker i nær relasjon til disse. Borgerlønn har ikke fått politisk fotfeste i Norge, men Kingdon opererer også med andre definisjoner av dagsorden, deriblant et teoriapparat som bedre kan forklare borgerlønnsideens aktualitet. Det at noe blir satt på dagsorden kan oppfattes som en interaktiv politisk kommunikasjonsprosess mellom tre ulike agendaer; medias agenda, opinionens agenda og den politiske agenda (Dearing and Rogers, 1996). Kingdon skiller i tillegg mellom politisk dagsorden og politisk beslutningsdagsorden. Den politiske dagsorden er mer uformell i den forstand at den handler om de temaer eller ideer som blir gitt politisk oppmerksomhet, uten at det nødvendigvis blir tatt en beslutning. Politisk beslutningsdagsorden handler på sin side om de temaer og ideer som blir iverksatt. De to typene dagsorden påvirkes av ulike prosesser, og har relasjon til det Kingdon kaller for de tre bekker; problembekken, løsningsbekken eller politikkbekken. For at et problem skal tas opp på den politiske beslutningsdagsorden må tre strømmer møtes;

1. problemet
2. løsningen
3. politisk vilje

Dette betyr at uten løsning på et problem vil det være umulig å oppnå politisk vilje. De tre strømmene kobles ifølge Kingdon sammen når et ”policy-vindu” åpnes. Policy-vindu handler om at et problem kommer på agendaen når en aktør kobler sammen et problem, en løsning og en form for politikk; «The policy window is an opportunity for advocates of proposals to push their pet solutions, or to push attention to their special problems» (Kingdon , 2011).

Fokuset mitt gjennom denne oppgaven er hvordan borgerlønn har blitt omtalt i media under to ulike tidsperioder, og hvorvidt utviklingen mellom de to kan sies å ha gjort borgerlønn som ide mer aktuelt. Da borgerlønn ikke har kommet på den politiske beslutningsdagsorden i Norge, vil mitt fokus ligge på å undersøke i hvilken grad borgerlønn er kommet på medias, opinionens og den politiske dagsorden. Jeg vil videre undersøke hvordan borgerlønnsideen kan relatere seg til problem- og/eller politikkbekken.

Problemstrøm

Problemstrømmen inneholder saker eller problemer som myndighetene i Norge ønsker å gjøre noe med. Problemer oppstår i følge Kingdon (2011) ved dramatiske hendelser som får medias oppmerksomhet, eller gjennom tilbakemeldinger og evalueringer av eksisterende ordninger. Ulike forhold setter således fokus på problemer, som for eksempel at politiske programmer ikke virker etter hensikt, eller at implementeringen av et program kan få uventede konsekvenser. Vi kan si at borgerlønnideen representerer en forandring av dagens sosialpolitikk. En endring av oppfattelsen av et etablert program, eller indikatorer på at etablerte tiltak i velferdsstaten ikke fungerer som de skal, vil gi oss en indikasjon på om det er plass til en ny løsning eller ikke (Kingdon, 2011).

Politikkstrøm

Den politiske strøm er et uttrykk for hvordan nye aktører kan skape grobunn for forandring. Den politiske strøm i dagsordenteori består for det første av svingninger i den nasjonale stemningen, noe som innebærer at et stort antall innbyggere i et land deler samme tenkemåte langs bestemte politiske linjer. Politisk tenkemåte endres, og kan for eksempel omtales som ”venstrevind” eller ”høyrebølge” alt etter hvilket sted på den politiske skalaen borparten av befolkningen befinner seg. Slike politiske svingninger kan i stor grad påvirke den politiske agenda, og dermed politiske utfall. Endringer innad i en regjering eller regjeringsskifte kan skape nye muligheter for forslag. Press fra interessegrupper kan også gi signaler til beslutningstakere om fordeler og ulemper ved å fremme bestemte forslag (Kingdon, 2011).

Løsningsstrøm

Løsningsstrøm kan forklares som et sammensurium av ideer. Ideer forsvinner, blir til, kombineres med andre eller forandres. Gitt at borgerlønn tar sikte på å løse enkelte sosialpolitiske utfordringer, vil disse løsningene være en del av dette sammensuriet av ideer som til enhver tid flyter rundt, og som kan gripes fatt i såfremt et policy-vindu åpnes.

Løsningsstrømmen inngår også i det Kingdon omtaler som alternativer. Alternativer er typiske forslag og løsninger som utarbeides av for eksempel politikere, byråkrater, og forskere. Disse spesialistene befinner seg gjerne på ulike deler av det politiske spekteret, og ideene deres blir testet ut gjennom å skrive kronikker, delta i debatter og høringer, samt

fremme lovforslag (Kingdon , 2011). Spesialistene som fremmer sine favorittforslag kan omtales som policyentreprenører, og gjennom å delta i ulike fora ønsker de å gjøre den politiske og offentlige sfære kjent med deres ideer og forslag – i denne sammenheng, borgerlønn. Målet deres er ved en senere anledning å nå opp på beslutningsagendaen. For at et tema skal få en solid plassering på beslutningsagendaen må det finnes et ønskelig og tilgjengelig løsningsalternativ. Det stilles også krav til hva denne løsningen må innebære; 1. Teknisk og politisk gjennomførbarhet, 2. Kompatibilitet med gjeldende verdier, 3. Et akseptabelt kostnadsnivå (Kingdon , 2011).

Utover de tre prosesser som påvirker dagsorden har en rekke ulike aktører mulighet til å påvirke den. Gjennom oppgaven vil jeg fokusere på aktører som interesseorganisasjoner, forskere, akademikere, medier, politiske partier, samt opinionen, og undersøke hvordan disse bidrar til å sette borgerlønn på dagsorden.

I delkapittelet som følger vil jeg gå nærmere inn på gjennomførte eller pågående forsøk på å innføre borgerlønn i andre land. Kapittelet er sentralt som en del av forklaringen på hvorfor borgerlønn har blitt mer omtalt også i Norge.

3.3 Eksempler på innføring av borgerlønn i andre land

Borgerlønn er ikke innført i stor skala noe sted i verden, men det er flere land som har gjennomført prøveforsøk. Ved gjennomgang av de ulike forsøkene ser man at det er store forskjeller på hvordan prosjektene gjennomføres, samt hvordan de ulike landene definerer begrepet borgerlønn. Det er ingen land som har gjennomført prøveforsøk i borgerlønnens reneste form, som definert av BIEN og gjengitt i underkapittel 2.1 om begrepsavklaring i denne oppgaven. Gjennomgangen viser også forskjeller i argumentasjon for utprøving av de ulike borgerlønn-tiltakene. Argumentasjonen strekker seg fra effektivisering av offentlig administrasjon, til bekjempelse av fattigdom, fordeling av avkastning på naturressurser og kompensasjon for arbeidsmarkedsforhold. Enkelte forsøk er behovsprøvde, mens det i andre tilfeller ikke stilles krav til mottakerne. Størrelsen på ytelsen varierer også. Mens enkelte forsøk utbetaler en borgerlønn det er mulig å leve av, forutsetter andre prosjekter tilleggsstønader. Det er også forskjell på hvem som mottar stønaden. Noen forsøk har valgt ut kommuner, mens andre har valgt ut en bestemt gruppe mennesker, for eksempel arbeidsledige.

Sveits – foreløpig nedstemt forslag om prøveprosjekt med borgerlønn

Teknologisk utvikling – med frykt for påfølgende arbeidsledighet – var hovedbegrunnelsen for forslag om et omfattende borgerlønnsprosjekt i Sveits i 2016. Forslaget ble imidlertid nedstemt gjennom en folkeavstemning av et flertall på 77 %. Beløpet som ble foreslått som en universell månedlig ytelse lå på rundt 20 000 kroner. Dette ble oppfattet som høyt, og motstanderne av ideen mente en innføring av en slik borgerlønn ville bli altfor kostbar. Det er imidlertid gjennomført et tilsvarende prosjekt i Sveits på lokalt nivå. I September 2018 ble det ved folkeavstemning i landsbyen Rheinau vedtatt å innføre en borgerlønn på rundt 23 000 kroner til landsbyens beboere, i regi av en lokal filmskaper. Planen var at borgerlønnen skulle finansieres gjennom kronerulling og private bidrag. Prosjektet var derimot ikke gjennomførbart, og ble stanset (Businessinsider, 2018; KELA, 2018).

Nederland

I Nederland er det flere borgerlønnseksperimenter som kjøres parallelt i en rekke kommuner. Eksperimentene, som ble lansert i slutten av 2017 med forventet varighet på to år, studerer hvordan arbeidsdeltakelsen påvirkes, om deltakerne tar mer utdanning, og hvorvidt ytelsen påvirker helse og livskvalitet. Selv om det nederlandske eksperimentet er begrenset til velferdsmottakere frigjør det folk fra jobbkrav i det nåværende systemet, og lar dem beholde deler av ytelsene ved økt inntekt. Forskere i Nederland og Finland – som jeg tar for meg i neste avsnitt – samarbeider om å undersøke resultatene fra prosjektene i de to landene. Selv om forsøkene har ulikt utgangspunkt og utforming mener forskerne at det vil gi større innsikt og bedre forståelse.

Finland – borgerlønn kan ha gitt deltakerne bedre helse

I 2016 ble det vedtatt at den finske kommunen Kangasala utenfor Tampere skulle gjennomføre et toårig prosjekt, med borgerlønn for 200 utvalgte arbeidsledige. De utvalgte innbyggerne, alle mellom 25 og 58 år, skulle få 560 euro i måneden uten forpliktelser. Forsøket var i regi av KELA, som er Finlands svar på NAV (KELA, 2016). Arbeidsledigheten i Finland i 2016 var 9,1 prosent (eurostat, 2018). Nettopp arbeidsledighet og mangel på mennesker i kortidsjobber var bakgrunnen for innføring av pilotprosjektet. Det er spesielt høy vedvarende arbeidsledighet blant unge og lavt utdannede, og helt sentralt for prosjektet var om borgerlønnen økte sysselsettingen.

Det finske sosialstøttnadsprogrammet har 40 ulike ytelser til ulike behov. Et annet sentralt moment ved pilotprosjektet var derfor å undersøke effekter på trykkesystemet, herunder forenkling, reduserte administrasjonskostnader og frigjøring av ressurser fra ytelser. Systemet

er også rapportert som å være uoversiktlig for den arbeidsledige med hensyn til forventning om størrelsen på ytelsen. Usikkerhetsmomentet knyttet til dette har trolig ført til at mange har valgt arbeidsledighet i stedet for deltidsarbeid og deltidsstønad (Fasting, 2017).

Borgerlønnforsøket i Finland har høstet stor internasjonal oppmerksomhet, både fra tilhengere og kritikere. Prosjektet har blitt kritisert for å være for avgrenset, både når det kommer til antall mottakere, tidsperiode og antall utbetalinger (Fasting, 2017). Forskere som fulgte prosjektet har i etterkant av prosjektet undersøkt hvorvidt borgerlønnen førte til økt sysselsetting blant forsøkets deltakere. Det foreløpige resultatet er at mange av dem som mottok borgerlønnen fremdeles står uten jobb. En av forsøkskoordinatorene uttaler til E24 i februar 2019; "Mottakerne av borgerlønn var ikke bedre eller verre enn kontrollgruppen til å finne jobb på det åpne arbeidsmarkedet."

Borgerlønnen har ikke gitt tilfredsstillende resultater på landets sysselsettingsgrad, men den ubetingede ytelsen skal ha gitt helsefordeler, sier forskningsleder Minna Ylikännö til E24; "Mottakerne av borgerlønnen hadde mindre stress-symptomer, samt mindre vanskeligheter med å konsentrere seg og mindre helseproblemer enn kontrollgruppen." Borgerlønnprosjektet i Finland skulle egentlig avsluttes i desember 2019, men regjeringen stoppet bevilgningen i 2018, noe som førte til at prosjektet ble avsluttet ett år før tiden, i desember 2018 (E24, 2019).

Alaska

I Alaska ble det i 1982 innført en form for borgerlønn til alle innbyggerne. Begrunnelsen for innføringen var at alle skal ha like rettigheter til jordens verdi, og at borgerlønnen skulle sikre alle felles arverettigheter til land og naturressurser som olje. Hvert år fordeles overskudd fra de investeringene som The Alaska Permanent Fund har plassert i aksjer, obligasjoner og statlig eiendom, til alle voksne og barn som har vært bosatt i Alaska i minst ett år.

Italia

I byen Livorno ble borgerlønn testet ut i 2016. 100 personer fikk 500 euro (rundt 5000 kroner) hver måned i seks måneder. De måtte utføre sosialt arbeid som motytelse. Forsøket er videreført med 100 nye deltagere (Ingeniørens stemme, 2018).

Spania

I prosjektet B-MINCOME, som får finansiell støtte fra EU, testes ytelser for husholdninger, ikke individer. 1000 utvalgte husholdninger får en støtte som sikrer at den samlede husholdningsinntekten er over fattigdomsgrensen. Dersom de er i lønnet arbeid blir støtten redusert (Ingeniørens stemme, 2018).

USA

Et privat initiativ fra selskapet Y Combinator vil se på hvordan borgerlønn påvirker arbeidsdeltagelse og livskvalitet. Planen er at 1000 personer i California skal motta 1000 dollar i måneden i tre år, uten motytelser eller behovsprøving (Ingeniørens stemme, 2018).

Delkapitlene som følger vil ta for seg argumenter for og i mot borgerlønn.

3.4 Argumenter om borgerlønn

I oppgavens underkapittel om borgerlønnens historie presenterte jeg enkelte argumenter om borgerlønn. Under følger en kort oppsummering av de mest vanlige argumentene for og imot en universell borgerlønn, som er synlige i dagens debatt om temaet. Tilhengerne av ideen argumenterer for at borgerlønn gir:

1. Økt frihet og rettferdighet
2. Mindre sosial ulikhet
3. Mindre stigmatisering for sosialklienter
4. Mindre fattigdom
5. Lavere arbeidsledighet
6. Forenkling av offentlig administrasjon

Motstanderne av ideen mener på sin side at borgerlønn:

1. Gir større ulikheter
2. Er for dyrt, og tilsidesetter viktigheten av arbeid
3. Ikke reduserer arbeidsledighet i møte med ny teknologi
4. Ikke gir økt frihet, og ikke bedrer unges møte med arbeidslivet

Helt overordnet går det frem at borgerlønn i sin reneste form gir en sikkerhet for minsteinntekt uten behovsprøving. Retten til borgerlønn bestemmes ikke av en vurdering av mottakernes sosiale status, helsemessige tilstand eller arbeidssituasjon. Borgerlønn behandler alle mennesker likt, er universell og vil ikke bli avkortet ved økt inntekt.

3.4.1 Ideologiske argumenter for borgerlønn

Borgerlønn i et frihets- og rettferdighetsperspektiv

Et av hovedargumentene for en innføring av borgerlønn er basert på prinsippet om sosial rettferdighet. Rettferdighets- og frihetsdebatten undersøker om og hvordan en borgerlønn kan påvirke individuell frihet, som det er samfunnets oppgave å beskytte (Widerquist, 2013). Den mest aktive talspersonen i denne debatten er Van Parijs, med sitt mye omtalte frihetsargument; *”Den virkelige friheten er frihet til å gjøre det man selv ønsker”* (Van Parijs, 1995). Dette krever at institusjonene våre utformes på en måte som sikrer størst mulig grad av frihet til alle (Van Parijs, 1995). En slik liberal oppfatning av rettferdighet kan sees som en kombinasjon av to ideer. For det første hviler den på et krav om at medlemmene i samfunnet skal være formelt frie, med et velfungerende eiendomsrettslig system som inkluderer eierskap av seg selv. I tillegg til beskyttelse av individets rettigheter, er dette liberalistiske synet opptatt av den virkelige verdien av disse rettighetene. Den reelle verdien av en persons frihet avhenger av de ressurser en person har tilgang på, for å kunne utfolde seg fritt og bestemme over sitt eget liv. Det er derfor nødvendig at fordeling av muligheter – forstått som tilgang på de midler mennesket trenger for å leve livet som det selv ønsker – må være utformet slik at det gir muligheter til de som har vanskeligheter for å bestemme over sin egen frihet.

Frihetsprinsippet kommer til uttrykk i ulike diskusjoner, og gjelder flere grupper i samfunnet. Widerquist (2013) hevder blant annet at kontrollert eierskap av naturressurser og teknologi, både av staten og privatpersoner, tvinger de som står utenfor eierskapet til å jobbe for dem som kontrollerer ressursene. Hans mener at en borgerlønn vil tillate dem som er dårligere stilt til å frigjøre seg fra tvungen tjeneste ved å ha en *”effective control of self-ownership”* (Widerquist, 2013). En ubetinget inntekt i form av borgerlønn gir mennesket større frihet til å frigjøre seg fra økonomiske relasjoner som ikke er tilfredsstillende (Fitzpatrick, 2011). Det finnes også eksempler som fremhever kvinners frihet, der en grunnleggende inntektskilde kan gi kvinner økt frihet, og frigjøre dem fra dominerende ektemenn. Friedman (1962) diskuterer på sin side hvordan en form for grunninntekt kan frigjøre de fattige i samfunnet fra en inntrengende og paternalistisk velferdsstat som kontrollerer dem konstant.

I tillegg til debatten om frihet finner vi en nær beslektet debatt som omhandler teorier om borgerlønn og rettferdighet. De ulike rettferdighetsargumentene presenterer borgerlønn i lys av ulike rettferdighetsteorier. Oppfatningen av et rettferdig, fritt samfunn må spesifiseres og avklares, men for de som er tilhengere av denne liberalistiske tankerekken vil dette tale i borgerlønns favør. Enkelte hevder at en garantert minsteinntekt utbetalt betingelsesløst og uten kontroll vil bidra til å oppnå ovennevnte rettferdighetsideal (Van Parijs, 2003).

Borgerlønn er sosialt rettferdig, ettersom det gir alle mennesker lik mulighet til en grunnleggende inntekt, noe som også er forenelig med FNs menneskerettighetserklæring, og da spesielt artikkel 22 som sier at enhver har som medlem av samfunnet rett til sosial trygghet og har krav på blant annet de økonomiske goder som er uunnværlig for hans verdighet (United Nations Association Of Norway, 2019). Grunnleggende økonomisk sikkerhet står som den viktigste følelsen blant mennesker i alle samfunnsklasser. En borgerlønn appellerer med andre ord til menneskets følelse av rettferdighet. Et annet sentralt aspekt er ideens evne til å styrke sosial solidaritet, noe som er viktig i en verden der ulikhetene stadig øker.

3.4.2 Normative argumenter for innføring av borgerlønn

Forenkling av offentlig administrasjon

Det kanskje hyppigst brukte argumentet for borgerlønn handler om effektivitet – ved å garantere en minimumsinntekt for alle, blir borgerlønn antatt å utgjøre et mer effektivt og mindre byråkratisk system enn det eksisterende sikkerhetssystemet (Fitzpatrick, 1999).

Administrative besparelser kan best oppnås dersom kompleksiteten reduseres, ved å fjerne informasjonsbehov for kontrollorganet. Ved å utbetale lik sum til alle kan utbetalingen enkelt automatiseres, men å skille utbetalinger etter ulike husholdningskriterier vil kreve langt mer informasjon. En borgerlønn er per definisjon utformet for å gi sikkerhet til den enkelte, og derfor bedre egnet til å ivareta den enkeltes behov (Standing, 2017). Et annet argument som er fremtredende i denne sammenheng er at borgerlønn i større grad enn dagens velferdsordninger respekterer menneskets privatliv. Nåværende systemer krever kontroll over menneskets privatliv, blant annet for å sikre at kun de som er trengende mottar ytelser. Dette krever god innsikt i mottakernes liv, samt kontroll, overvåking og regulering av deres oppførsel. Med en borgerlønn vil ikke staten ha det samme behovet for kontroll, og spørsmål knyttet til for eksempel hvorvidt mottakeren jobber eller ikke, hvorvidt hun eller han er gift, eller om mottakeren er aktiv i frivillig arbeid blir irrelevante. Med andre ord vil innføring av

borgerlønn gjøre administrasjon og kostnader knyttet til oppfølging av de som mottar ytelser overflødig (Fitzpatrick, 1999). Lik størrelse på utbetalingen, samt individuell utbetaling burde føre til ytterligere reduksjon av administrasjonskostnadene. Guy Standing, professor og tilhenger av borgerlønn, skriver at administrasjonskostnadene vil kuttes betraktelig da det blir et enklere system å bruke, ingen skjønnsmessige vurderinger, færre klageprosesser og større individualisering av overføringer, noe som vil redusere kompleksiteten til skattesystemet (Standing, 2004). Det er imidlertid ikke alle tilhengere av ideen som mener det vil føre til store administrasjonsbesparelser. Wispelaere og Stirton (2011) viser til at eventuelle besparelser vil avhenge av størrelsen på borgerlønnen, samt hvor mange eksisterende velferdsordninger ideen tar sikte på å erstatte.

Mindre sosial ulikhet

Ulikhet er et dagsaktuelt politisk tema som også har bidratt til å gjøre borgerlønn mer aktuelt. Både i litteratur og media skrives det hyppig om stadig økende ulikheter mellom fattig og rik. Også i Norge har forskjellene mellom landets fattigste og rikeste ifølge forskerne økt de siste årene. Professor i økonomi Kalle Moene uttaler seg om de økte forskjellene til Dagsavisen i 2017; ”*Det er grunn til å tro at de også vil øke framover. For den som er opptatt av likhet er dette et faresignal. Fortsetter veksten i sektorer der fagorganiserte står svakere, kan vi få større forskjeller i fremtiden*” (Dagsavisen, 2017).

Økonomer som Thomas Piketty og Anthony B. Atkinson har også satt ulikhet på dagsorden. Førstnevntes bok *Capital in the Twenty-First Century* (Piketty, 2014) tar for seg konsentrasjon og distribusjon av rikdom over 250 år. Han konkluderer blant annet med at når kapitalavkastningen i den industrialiserte verden er høyere enn den økonomiske veksten, vil dette skape økt ulikhet i fremtiden. Atkinson (2016) refererer i boken *Ulikhet: Hva kan gjøres?* til den sosioøkonomiske utjevningen som fant sted etter andre verdenskrig, og mener vi må hente lærdom fra historiske erfaringer i kampen mot ulikhet. Et av hovedpoengene i boken er den viktige rollen politikken spilte i etterkrigstiden – fremveksten av velferdsstaten og høy progressiv beskatning i denne perioden bidro til en historisk lav grad av økonomisk ulikhet på 1960- og 1970-tallet. I forlengelse av dette hevder Atkinson at også den pågående ulikhetstrenden til en viss grad er fremprovosert av politiske endringer, i form av svekkelser av velferdsstaten og mindre omfordeling via skattesystemer. Institusjonelle endringer i arbeidsmarkedet, teknologisk utvikling og økonomisk globalisering er ifølge Atkinson (2015) også forhold som vil gi økt ulikhet på sikt. Økonomens råd for å håndtere de stadig økende forskjellene munner ut i et handlingsprogram på femten konkrete tiltak, og fire ideer til

videreutvikling. Et av forslagene går ut på å styrke omfordelingen via trygdepolitikken. Her legger han frem to hovedstrategier, hvor den ene innebærer en innføring av det han omtaler som en betinget borgerlønn. Tanken hans er at borgerlønnen skal supplere heller enn å erstatte andre trygdeordninger. Han stiller også som betingelse at mottakerne må være i arbeid, være aktivt jobbsøkende, eller være uføre grunnet for eksempel sykdom.

Fattigdomsbekjempelse og mindre stigmatisering

Når penger blir gitt til alle som en rett, og ikke grunnet behov som melder seg, vil det naturlig nok være mindre stigmatisering knyttet til borgerlønn enn til sosiale stønader (Barry , 1996). Ved å gi alle et visst inntektsgrunnlag vil man kunne hjelpe de ledige ut av den såkalte trygdefellen, og dermed øke sysselsettingen. Situasjonen i dag er slik at mange av dem som står utenfor arbeidsmarkedet blir fastlåst i en trygdesituasjon, fordi de opplever det som litt for usikkert å si fra seg en trygg inntekt for å prøve seg i et turbulent arbeidsmarked. (Samfunnsviterne, 2016).

Lavere arbeidsledighet

Groot (2004) mener høy strukturell arbeidsledighet gjør det mer attraktivt å vurdere borgerlønn. Dersom arbeidsmarkedet hadde gitt de samme inntjeningsmulighetene til alle, hadde omfordeling av goder vært unødvendig. I et samfunn med strukturell arbeidsledighet mener Groot (2004) imidlertid at en borgerlønn – på et nivå man kan leve av – er en ordning som er høyst aktuell. Dette står i kontrast til arbeidslinjen, en tankegang hvor velferdssystemet er utformet slik at det stimulerer flest mulig mennesker til å arbeide, fremfor å leve på trygd eller sosialhjelp (Stjernø & Øvrebye, 2012). I moderne velferdssystemer forsøker man å få folk tilbake i arbeid gjennom streng behovsprøving av velferdstilbud, og krav som skal gjøre det lite attraktivt å gå uten arbeid. En forlengelse av tankegangen til Groot er at borgerlønn kunne ha vært aktuelt i et samfunn hvor automatisering har skapt stor arbeidsledighet. I et samfunn som dagens, med et velfungerende velferdssystem og lav arbeidsledighet, ville dette imidlertid ikke ha vært tilfellet. I søkemotoren Retriever er det flere avisartikler som belyser endringer i arbeidslivet som følge av teknologisk utvikling og globalisering. Diskursen om at ”maskiner tar jobbene våre når ny teknologi har tatt over for menneskelig arbeidskraft” er ikke ny (Fasting, 2017). Det er fremdeles tidlig å si hvorvidt arbeidslivet vil bli påvirket av den teknologiske utviklingen, og forskerne er delt i synet på om det blir massearbeidsledighet eller ikke (Fasting, 2017). Det hersker imidlertid ikke noen tvil

om er at teknologisk utvikling vil påvirke hvordan arbeid organiseres, samt hva innholdet i dette arbeidet blir. Videre finnes det en rekke ubesvarte spørsmål knyttet til hvorvidt den teknologiske utviklingen vil påvirke muligheten til å skape nok arbeidsplasser. Det er verdt å påpeke at det per i dag ikke eksisterer eksempler globalt på at teknologisk utvikling har ført til massearbeidsledighet. Derimot har den ført til endringer i bransjer, skapt nye arbeidsoppgaver og behov for ny kompetanseutvikling (Fasting, 2017). Borgerlønn blir ansett som aktuell i denne sammenheng, ettersom flere mener ovennevnte utvikling kan føre til tap av arbeidsplasser som ikke erstattes, og dermed resultere i lav sysselsettingsgrad (Fasting, 2017). Dette underbygges av SINTEF(2015), som viser til at digitalisering og automatisering vil påvirke nesten alle yrker og sektorer, og at Norge må forberede seg på denne fremtiden. På kort sikt kan utviklingen skape tilpasningsproblemer, ettersom jobber blir automatisert raskere enn teknologien klarer å skape nye arbeidsplasser for å tilfredsstille nye behov. De hevder imidlertid at de beregnede effektene ikke vil føre til massearbeidsledighet, ettersom vi vet av erfaring at arbeidskraft som blir frigjort med tiden blir overført til andre aktiviteter. De viser til at en klar utfordring ligger i at det sannsynligvis vil bli færre lavkompetanseyrker (SINTEF, 2015).

Som belyst i tidligere kapitler har borgerlønnen en lang historie, men fremdeles har ingen land innført en borgerlønn som er både universell og høy nok til å leve av. Dette gjelder både land med omfattende velferdsordninger og mindre utviklede land. De siste årene har flere internasjonale organisasjoner, deriblant OECD og Det internasjonale pengefondet (heretter IMF) publisert rapporter som argumenterer mot en borgerlønn. I avsnittet som følger vil jeg gå nærmere inn på argumenter mot borgerlønn.

Jeg starter med rapporten fra OECD, der konklusjonen er at borgerlønn er for dyrt – det vil ikke redusere fattigdom, men heller øke ulikhetene (OECD, 2017). Deretter tar jeg for meg rapporten til IMF, som konkluderer med at det vil bli økte ulikheter og lavere sysselsetting ved innføring av borgerlønn. Til slutt viser jeg til en rapport av Daniel Sage og Patrick Diamond, som tilbakeviser fire velbrukte argumenter i borgerlønndebatten; ulikhet, teknologisk utvikling, balanse mellom arbeid og fritid, og unge menneskers framtidsutsikter.

3.5 Argumenter mot borgerlønn

Større ulikheter med borgerlønn

Motargumentene i rapportene handler i hovedsak om omfordeling og finansiering. OECD har publisert utregninger på om borgerlønn – dersom det ikke brukes mer penger på borgerlønnen enn budsjettet for sosiale ytelser – kan redusere fattigdom og ulikhet. Konklusjonen er at land med velutviklede og sjenerøse sosiale ordninger ikke vil kunne redusere ulikheten ved innføring av borgerlønn. De har imidlertid ikke tatt høyde for besparelser i administrasjon av omfattende behovsprøvde ytelser (OECD, 2017; Fasting, 2017). I en rapport fra IMF publisert i Fiscal Monitor Paper vises det til at borgerlønn vil kunne gi mennesker som allerede har tilstrekkelig god økonomi, unødvendig økonomisk støtte. Dette vil i så fall medføre sløsing med midler som kunne ha blitt tildelt samfunnsborgere med større behov for støtte. En borgerlønn som er høy nok til å leve av vil være kostbar å finansiere, og dermed kunne fortrenge andre velferdsytelser (Fasting, 2017). Et annet sentralt poeng vil være at man med en borgerlønn frakobler sammenhengen mellom ytelser og arbeidsdeltakelse, noe som kan resultere i at arbeidsdeltakelsen går ned. Videre vises det til at i land med omfattende behovsprøvde velferdsordninger, hvor mange som mottar støtte har inntekt over minimumsnivå, vil en borgerlønn føre til en betydelig inntektsreduksjon for mange lavinntektshusholdninger, og på denne måten føre til større ulikheter. Dette underbygges også av Fitzpatrick (1999). Hans bekymring er at hvis borgerlønnen er såpass høy at borgerne vil kunne leve godt på den alene, vil de med dårlig arbeidsmoral velge bort arbeidslivet til fordel for fritid. Dette kan føre til et permanent skille mellom de som deltar i det formelle arbeidslivet, og de som velger å leve utelukkende på borgerlønnen (Fitzpatrick, 1999). IMF anbefaler å styrke dagens velferdsordninger, i kombinasjon med en utviklet lønnsinnskuddsordning for mennesker uten inntekt, i stedet for borgerlønn. Dersom borgerlønn skal være aktuelt å diskutere må det være forbundet med inntektssikring (som i Norge per i dag skjer gjennom NAV når mennesker mister jobben). Dette som følge av den teknologiske utviklingen som fører til færre arbeidsplasser, at arbeidsledigheten øker og det usikre arbeidsmarkedet dette vil kunne føre til (Fasting, 2017).

Borgerlønn er for dyrt og tilsidesetter viktigheten av arbeid

Policy Network publiserte i 2017 en rapport skrevet av Daniel Sage og Patrick Diamond hvor de to argumenterer mot borgerlønn. Deres hovedargument er at innføring av borgerlønn vil medføre en omstrukturering av velferdsordninger som vil bli svært kostbar, og innebære høye skatter. Videre vises det til at en innføring av borgerlønn vil bryte med prinsipper om at velferdsytelser skal gis til dem som trenger det. Forfatterne mener det må være en

gjensidighet mellom hva man har av plikter, hva man får igjen, og hva man betaler i skatt. Videre er de opptatt av at arbeid er mer enn lønn, og at det i tillegg til å være en nødvendighet for samfunnet, innebærer viktige sosiale funksjoner for enkeltmennesket. Borgerlønn vil føre til at flere blir passive og ikke arbeider, noe som vil skape et større skille mellom de som mottar lønn og de som mottar støtte (Sage & Diamond , 2017). Forskning viser i tillegg til at borgerlønn gir en oppfordring til å la være å arbeide, i tillegg til å legitimere passivitet (Cruddas & Kibasi , 2016).

Sage og Diamond avviser fire argumenter som tilhengerne av borgerlønn bruker. I følge dem vil borgerlønnen ikke redusere ulikhet mellom kjønnene, den vil ikke møte teknologisk utvikling som fører til tap av jobber på en god måte, den vil ikke bedre balansen mellom arbeid og fritid, og den vil heller ikke bedre unge menneskers framtidssikter.

Reduserer ikke arbeidsledighet i møte med ny teknologi

Når det gjelder automatisering mener Sage og Diamond at en teknologisk utvikling ikke vil eliminere etterspørselen etter menneskelige ressurser. Den teknologiske utviklingen vil mest sannsynlig endre behovet for ferdigheter, noe som kan gi mulighet for kompetanseutvikling og gode arbeidsutviklingsprogrammer.

Der mange tilhengere av borgerlønn ønsker å innføre den som en følge av teknologisk utvikling og usikre arbeidsmarkeder, mener Sage og Diamond (2017) at borgerlønnen ikke imøtegår det virkelige problemet; skattleggingen av dem som eier teknologien. Borgerlønn sikrer et minstekrav til inntekt, men så lenge ikke eierne av teknologiselskaper beskattes og inntektene fra den teknologiske utviklingen ikke omfordeles, er ikke borgerlønn svaret. Videre mener de at frykten for teknologisk utvikling hviler på overdrevne spådommer. Ifølge dem vil virkningen av automatisering på økonomisk stabile land med solid og spredt kompetanse i arbeidsmarkedet bli minimal. Det er unødvendig å tegne opp scenarier der borgerlønn kan være redningen, når det er uvisst hvordan omfanget av den teknologiske utviklingen blir (Sage & Diamond , 2017).

Avslutningsvis argumenterer forfatterne for at det ikke er grunn for å hevde at balansen mellom arbeid og fritid bedres ved innføring av borgerlønn, ei heller de unges framtidsutsikter. De argumenterer for en kortere arbeidshverdag som alternativ for å ivareta balansen mellom arbeid og fritid, uten å gå på bekostning av høy arbeidsdeltagelse. Et annet sentralt moment, ifølge Diamond og Sage (2017), er permisjonsordningene – for eksempel foreldrepermisjon – som kan bedre balansen. Til sist argumenterer de for utdanning og bedre fungerende arbeidsmarkeder for bedring av de unges situasjon.

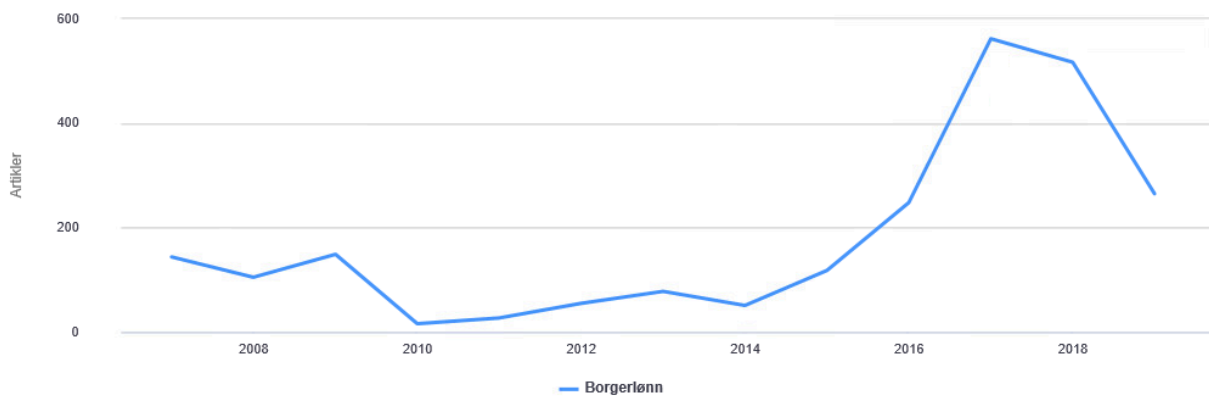
Jeg har nå gjennomgått eksempler på innføring av borgerlønn i andre land, samt generelle argumenter i borgerlønndebatten. I delkapittelet som følger vil jeg plassere borgerlønn i norsk kontekst ved å vise til forskere, politikere og samfunnsdebattanter som har gjort deg bemerket i diskursen om borgerlønn i Norge.

3.6 Borgerlønn i norsk kontekst

De siste fem årene har en økende interesse for borgerlønn vært gjenstand for diskusjon i flere europeiske land, og en gjennomgang av Google Analytics og Retriever de siste ti årene viser en økende interesse også i Norge. At diskusjonen har fått en oppsving her hjemme kan knyttes til en bredere debatt om både økonomisk ulikhet og automatisering av arbeidslivet (Store Norske Leksikon, 2019).



Figur 3.1 Hentet fra Google Analytics: Grafen viser interessen for borgerlønn i søkemotoren Google i Norge fra januar 2007 – oktober 2019)



Figur 3.2 Hentet fra Retriever: Grafen viser antall avisartikler om borgerlønn i norske aviser fra 2007 – 2019

Nedenfor følger en gjennomgang av forskere og politikere som deltar i dagens debatt om borgerlønn i Norge. Til tross for at enkelte forskere stiller seg positive til ideen er motstanden stor, særlig blant politikerne.

3.6.1 Forskere i borgerlønndebatten

Forsker ved Rokkansenteret ved Universitetet i Bergen, Nanna Kildal, har argumentert for borgerlønn i en årrekke. Hun ser på borgerlønn som en naturlig utvikling og videreføring av den egalitære universalismen den norske velferdsmodellen bygger på. Hele den norske befolkningen har sosiale rettigheter, men verken velferdsstatens tjenester eller trygder er helt uten betingelser. Inntektssikrende ordninger har især blitt knyttet til vilkår og plikter, med påfølgende sanksjoner dersom aktivitetskrav ikke blir fulgt (Kildal, 2014). I en kronikk i NRK skriver hun følgende: *”Det er bare i en ideell verden det er mulig å skille mellom de som ikke vil og de som ikke kan arbeide. En viktig grunn til at en vilkårsløs grunninntekt bør være et aktuelt tema også i Norge, er derfor at en slik ordning hindrer utbytting av de mest sårbare individene, de minst attraktive på arbeidsmarkedet, dem som blir plassert i obligatoriske arbeidsprogrammer og som må utføre arbeid på betingelser ingen andre hadde akseptert”* (Kildal, 2014). Kildal hevder at velferdsstaten er utsatt for en verdimessig endringsprosess som har ført til en svekkelse av universelle rettigheter, og hun argumenterer for at en borgerlønn vil bidra til et høyt nivå av likhet, stabilitet og velferd – prinsipper som ligger til grunn for den norske velferdsmodellen og som har fått stor oppmerksomhet rundt omkring i verden (Kildal, 2017). Kildal sier til Klassekampen (2018) at *”borgerlønnen er*

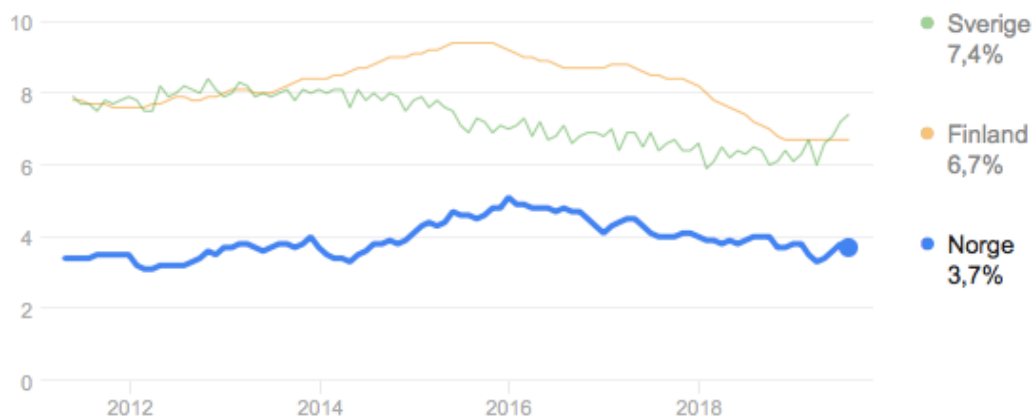
uten betingelser, noe som innebærer at arbeidsledige unngår å bli fanget i trygdefellen som kan oppstå når det oppleves som risikofylt å prøve seg på et usikkert arbeidsmarked. Borgerlønnen gir en grunntrygghet som er forutsigbar og som aldri blir tatt fra deg”.

Kildal mener en borgerlønn vil kunne øke sysselsettingen, og trekker frem viktigheten av en grunninntekt for mennesker som ligger i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd. Ettersom en borgerlønn er ubetinget, medfører dette at den ikke blir trukket tilbake ved økt inntekt, hvilket gjør det tryggere å prøve seg på arbeidsmarkedet. På denne måten mener hun at borgerlønnen løser trygdefellen, ved å frita utsatte arbeidstakere – mennesker som lever på korttids- eller deltidsvikariat med svekket ansettelsestrygghet og stor usikkerhet knyttet til inntekt og livsvilkår – fra den omfattende og krenkede kontrollen som følger med behovsprøvde ytelser (Kildal, 2017). Nanna Kildal argumenterer ikke for borgerlønn som et alternativ til arbeid, men som en ordening som gjør folk i stand til å arbeide.

I Norge er både fattigdoms- og arbeidsledighetsnivået lavt sammenlignet med andre land. Fattigdomsproblematikken har man blant annet løst ved å styrke arbeidslinjen, og knytte enkelte nye plikter og vilkår til retten til de ytelser som ligger i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd. NAV-reformen er et godt eksempel på dette. Selve formålet med denne reformen var å knytte sosialpolitikken tettere til arbeidsmarkedspolitikken, for å få flere folk i arbeid og færre på trygd. Dette har ifølge Kildal imidlertid ikke vist seg å være særlig effektivt for å få mennesker sysselsatt på permanent basis (Kvalsvik, 2016). Motivasjonsteori sier at indre motivasjon, biologiske behov samt intellektuell og estetisk tilfredsstillelse, er den beste kilden til økning av arbeidsprestasjoner (Kaufmann og Kaufmann, 2015).

Tilleggsinformasjon: Nav legger regelmessig frem tall som viser at arbeidsledigheten i Norge synker (Nettavisen, 2019). Her er det imidlertid ikke tatt høyde for at grunnen til at ledigheten synker er at stadig flere trekker seg ut av arbeidslivet. Fra 2016 til 2017 sank sysselsettingsgraden med 1,1 prosentpoeng. Mens NAV kun registrerer de som har meldt seg arbeidsledige, måler statistisk arbeidsmarkedsundersøkelse også de som ikke registrerer seg som arbeidssøkende og de som går på arbeidsmarkedstiltak. Det er der tilbaketrekkningen fra arbeidsstyrken blir synlig og det er der tallene viser at problemet er spesielt stort blant de unge. Sysselsettingsgraden – andelen av befolkningen som jobber – har sunket kraftig hele det siste tiåret. I 2008 var 72,4 prosent av folk i arbeidsfør alder faktisk i arbeid, mens tallet hadde sunket til 67 prosent i 2017 (statistisk sentralbyrå, 2019)

3,7% (aug. 2019)


 Utforsk mer

Figur 3.3 hentet fra Eurostat (eurostat , 2019)viser arbeidsledigheten i Norge, Finland og Sverige fra 2012 – august 2019.

Professor i økonomi ved Norges Handelshøyskole Victor Normann uttalte til E24 i 2016 at ”Vi må lage et skattesystem som gjør at folk har incentiver til å jobbe, samtidig som vi må ta oss av de svakeste. Så kanskje ideen om en flat skatt, med en samfunnslønn i bunnen, ikke er så dum” (E24, 2016). Videre hevder han at dagens trygdesystem er ressurskrevende, og han henviser til negativ inntektskatt som ble fremmet av økonomer på høyresiden for 50 år siden. En negativ inntektskatt betyr at skatten faller jo lavere inntekt den enkelte har.

Seniorforsker Knut Røed ved Frichsenteret mener en borgerlønn er en forenkling av byråkratiet, men problematiserer nivået på utbetalingene. Han mener at et for lavt beløp vil kunne føre til økt fattigdom. I et intervju med Dagsavisen i 2019 sier han at vi kan lære av danskene. I deres modell kan man beholde trygdeytelser i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd. Stønadene trappes gradvis ned, de kuttes ikke tvert, som i den norske modellen (Dagsavisen , 2019). Når det gjelder teknologisk utvikling og faren for færre arbeidsplasser i fremtiden, mener han at det ikke er grunn til bekymring. På spørsmål om borgerlønn er løsningen på nedgang i antall arbeidsplasser uttaler han: “Det er en fallitterklæring. Alle har behov for å være et tannhjul i samfunnsmaskineriet. Jeg vil ha borgerjobb, ikke borgerlønn.

Behovet for menneskelig arbeidskraft i framtida kommer ikke til å forsvinne“ (Dagsavisen , 2019).

Forsker ved forskningsstiftelsen Fafo, Tone Fløtten, uttaler til forskning.no i 2016: *“Det å få en borgerlønn vil gjøre det mindre stigmatiserende å motta ytelser fra det offentlige. I tillegg kan vi unngå trygdefellen, det vil si en situasjon der folk ikke tør å ta jobb i en periode hvor det kanskje kunne være mulig, i redsel for å miste retten til en offentlig ytelse”* (Forskning.no , 2016). Hun mener imidlertid at en innføring av borgerlønn i Norge vil være for kostbart, og legger til grunn et allerede høyt skattenivå, fallende oljepris og høyere levealder. Videre mener hun at velferdsstaten dekker folks grunnleggende velferdsbehov, og at en borgerlønn derfor ikke er nødvendig. Fløtten er skeptisk til en ordning som ikke stiller krav, og mener at borgerlønn representerer det motsatte av de løsningene politikerne argumenterer for i dag (Forskning.no , 2016).

Professor i økonomi ved Norges Handelshøyskole Ola Kvaløy uttaler til Dagens Næringsliv i 2018: *“Foreløpig har vi ikke råd til å innføre en universell borgerlønn, men samfunns- og teknologiutfordringen kan gjøre at vi etter hvert ikke har råd til å la være”*. Han beskriver et flyktig arbeidsliv, kombinert med en stadig mer omfattende og avansert velferdsstat, som stiller krav til kriterieoppfylling, kontroll og sanksjoner. Dette, i kombinasjon med stadig bedre teknologi som gjør kontrollen enklere, vil skape et overvåkingssamfunn, hvor grupper som mottar offentlige ytelser vil bli stadig mer synlige, og med det mer stigmatiserte. Kvaløy mener dette er krevende for samfunnskontakten (Dagens Næringsliv , 2018).

3.6.2 Politikere og samfunnsdebattanter i debatten

Per-Endre Bjørnevik, leder i KrF Rogaland, skriver i en kronikk fra 2019: *“Vi har altså en gruppe som faller mellom ordninger og noen av dem vil ved slutten av et langt arbeidsliv måtte bryte opp og flytte for å skaffe seg arbeid. Derfor er det særdeles viktig å sette inn tiltak for å sikre en trygg og varig tilbakeføring til arbeidslivet i sin region, eller en overgang til pensjonisttiden”*. Han mener en borgerlønn kan være en riktig vei å gå i denne sammenheng.

Miljøpartiet De Grønne ønsker borgerlønn i Oslo. MDG foreslår i sitt valgprogram for 2019 at borgerlønn prøves ut i de to største bydelene i Oslo. Bystyrerepresentant Rauand Ismail uttaler til E24: *“Utgangspunktet er at vi ønsker å sikre en universell ytelse, så kan man få mer*

frihet enn hos NAV, der det både er mer byråkrati og krav om å følge aktiviteter for å få stønad” (E24, 2019). Han mener videre at dette ikke er en løsning på alle problemer, og heller ikke at den skal være et alternativ til arbeid. Han legger imidlertid til grunn bedre helse, økt trivsel og lettere overgang til arbeidslivet som sentrale argumenter for en innføring av borgerlønn.

Høyres Heidi Nordby Lunde er skeptisk til ordningen, og legger til grunn at borgerlønn er en usosial politikk som kan bli en fattigdomsfelle; *”På kort sikt kan det virke fristende, men på lang sikt avskjærer det deg fra å komme inn i et arbeidsliv som endrer seg raskt”*, uttaler hun i et intervju med E24 i september 2019. Dersom inntekten tilsvarer den man mottar gjennom arbeid, mener Nordby Lunde det er selvforklarende at det blir enklere å velge bort arbeid (E24, 2019).

Leder for Arbeiderpartiet i Oslo, Frode Jacobsen, er ikke positiv til borgerlønn og uttaler: *”Det er feil medisin. Først og fremst fordi det blir et uttrykk for at man gir opp folk, og sender et signal om at samfunnet ikke trenger dem”*. Videre mener han det vil bryte opp den sosiale kontrakten i samfunnet og være en fallitterklæring. Han legger til at trygdeordningene må undersøkes, men at det i første omgang er viktigere å øke deltakelsen i arbeidslivet; *”Det å få folk ut i arbeid er det beste man kan gjøre, det handler om hvordan vi ser på verdien av arbeid. At flere bidrar til fellesskapet og føler at de er til nytte er ikke bare et økonomisk gode, det skaper også et varmere samfunn”* (E24, 2019).

Venstre hadde et forslag om borgerlønn i sitt partiprogram fra 2009 – 2013, men ikke under senere stortingsperioder. Haakon Riekeles, bystyrerepresentant for Oslo Venstre, uttaler til E24; *”Vi mener det er altfor dyrt for Oslo å prøve ut, og vil gå på bekostning av viktige satsinger som bedre skole og kollektivtilbud”*. Norge er i en unik posisjon grunnet Oljefondet. Lederskribent i Financial Times, Martin Sandbu, har tatt til ordet for en skattbar borgerlønn som følger Alaska-ordningen. Han argumenterer for at avkastningen fra Oljefondet kan brukes som borgerlønn, for å bremse økte inntektsforskjeller i samfunnet (Fasting, 2017).

3.7 Oppsummerende betraktninger om litteraturen

Formålet med litteraturgjennomgangen var belyse relevant litteratur som kan gi meg en pekepinn på hva jeg vil finne under datainnsamlingen, samt forberede meg på hvordan diskusjonsdelen kan utarte seg og videre gi et foreløpig bilde av en endelig konklusjon.

Overordnet viser litteraturgjennomgangen en økende interesse for borgerlønn på verdensbasis, men også i Norge. Dette synliggjøres i forskere, politikere samfunnsdebattanter i borgerlønndebatten, samt økning av avisartikler og Google-søk relatert til borgerlønn.

Forventningene mine til funn etter litteraturgjennomgangen er dermed at jeg forventer å avdekke en betydelig utvikling i borgerlønndebatten i Norge mellom 2007-2018 i både antall avisartikler og mennesker som snakker om ideen. Jeg vil antageligvis også finne variasjoner i tema som utgangspunkt for diskusjonen om borgerlønn og jeg ser for meg at debatten i 2017/2018 vil bære preg av å være en mer ”moderne” debatt om som tar for seg i større grad normative argumenter for borgerlønn. Jeg forventer også å finne en økning av argumenter mot borgerlønn ettersom ideen har økt i aktualitet.

4. Metode

I dette kapitlet vil utredningens metodiske fremgangsmåte legges frem. Enkelt forklart kan metode forstås som ulike fremgangsmåter man anvender for å svare på de spørsmålene en stiller til et materiale (Grønmo, 2019)

Da målet med denne utredningen er å utforske en problemstilling knyttet til forskjeller, likheter og utviklingen i argumentasjonen i mediens dekning av borgerlønn i en tidsbestemt periode, er det hensiktsmessig å benytte et kvalitativt forskningsdesign (Grønmo, 2016). Styrken til et slik design er at det tillater forskeren å vektlegge forståelse til de synspunkter som fremkommer av tekstene, noe som er sentralt for å svare på oppgavens overordnede problemstilling (Tjora, 2012). Metoden som ligger til grunn er en kvalitativ innholdsanalyse, og målet med undersøkelsen er å besvare oppgavens to underproblemstillinger:

1. Hvordan er borgerlønndebatten i Norge i 2007 og 2008?
2. Hvordan er borgerlønndebatten i Norge i 2017 og 2018?

Når underproblemstillingene er undersøkt, vil det være mulig å besvare den overordnede problemstillingen, nemlig om borgerlønndebatten i Norge endret seg fra 2007 til 2018, og om det er grunnlag for å si at borgerlønn har blitt en mer aktuell idé i Norge basert på gjennomgangen av avisartikler.

4.1 Metodiske vurderinger og presentasjon av forskningsdesign

For å på best mulig måte kunne besvare problemstillingen har jeg valgt å gjennomføre en kvalitativ innholdsanalyse. Denne metoden vil legge til rette for å avdekke endringer i argumentasjonen, positiv så vel som negativ, samt endringer i hvem som uttaler seg. En slik metode blir av Grønmo (2019) omtalt som en systematisk gjennomgang av dokumenter, denne gjennomgangen tar sikte på å kategorisere og registrere innholdet som er relevant for problemstillingen som skal besvares.

Kvalitativ innholdsanalyse er en samfunnsvitenskapelig metode for analyse av innhold i tekster, og jeg finner det derfor fornuftig å anvende en slik metode på medietekster. I

kvalitativ innholdsanalyse står det sentralt hvordan de ulike elementene i teksten kan forstås i sammenheng, og avklaring av hvilke tekster som benyttes i analysen. Det finnes ikke en bestemt oppskrift for hvordan man gjennomfører denne analysen, noe som gjør at man som forsker har stor frihet i arbeidet med metoden.

For å besvare problemstillingen har jeg samlet inn et datamateriale bestående av tekster fra seks norske aviser, henholdsvis Verdens Gang (VG), Dagbladet, Aftenposten, Finansavisen, Klassekampen og Morgenbladet. Systematiseringen av datamaterialet dreier seg om vurderinger av ulike sitater eller andre innholdselementer som vurderes aktuelle for å besvare den overordnede problemstillingen. Innholdet i de ulike avisartiklene har blitt gjennomgått systematisk med sikte på å finne relevant informasjon om de forholdene som skal studeres. De relevante delene av innholdet har deretter blitt bearbeidet, systematisert og registrert på en måte som gjør at de kan benyttes som datagrunnlag i studiet i tråd med det kvalitative designet (Grønmo , 2019).

I kvalitative analyser av tekster er utvalget ofte strategisk, og ikke representativt (Grønmo, 2019). Etersom jeg jobber ut fra et relativt bredt spekter av data vil jeg også inkludere elementer av kvantitativ metode. Jeg vil blant annet legge frem artikkelforfatterens profesjon og om det er en endring i hvem som snakker om temaet, samt hvor mange avisartikler som er skrevet om temaet de respektive år. Jeg vil analysere funn opp mot dagsordenteori og trekke paralleller mellom Norge og Finland, og undersøke om det er en samvariasjon av fremstillingen av borgerlønn man finner i avisartikler, og det bildet den øvrige litteraturen på feltet gir.

Antall	Tema	Avis	Kilde	Profesjon	Dato
	Ideologiske Argumenter				
2	Frihet	Aftenposten	Rolf Lunheim	Proffessor i økonomi	06.12.07
		Aftenposten	Tom Karp	Proffesor i ledelse	17.01.08
	Normative Argumenter				
6	Sosial ulikhet	Aftenposten	Georg Rønning	Leder i foreningen "fattignorge"	10.07.07
		Aftenposten	Laila Gustavsen	Arbeids og inkluderingsminister	10.07.07
		Aftenposten	Martin Sandbu	Financial Time Reporter	21.07.08
		Klassekampen	Andre N Skjelstad	Stortingspolitiker Venstre	01.08.07
		Klassekampen	Inger Grønnebakk	Journalist	08.07.08
		VG	Ola Ødegaard	Generalsekr. I rettferd for taperne	30.08.08

Figur 4.1 oversikt over et utvalg av datamateriale

4.2 Datainnsamling

4.2.1 innsamling av materiale

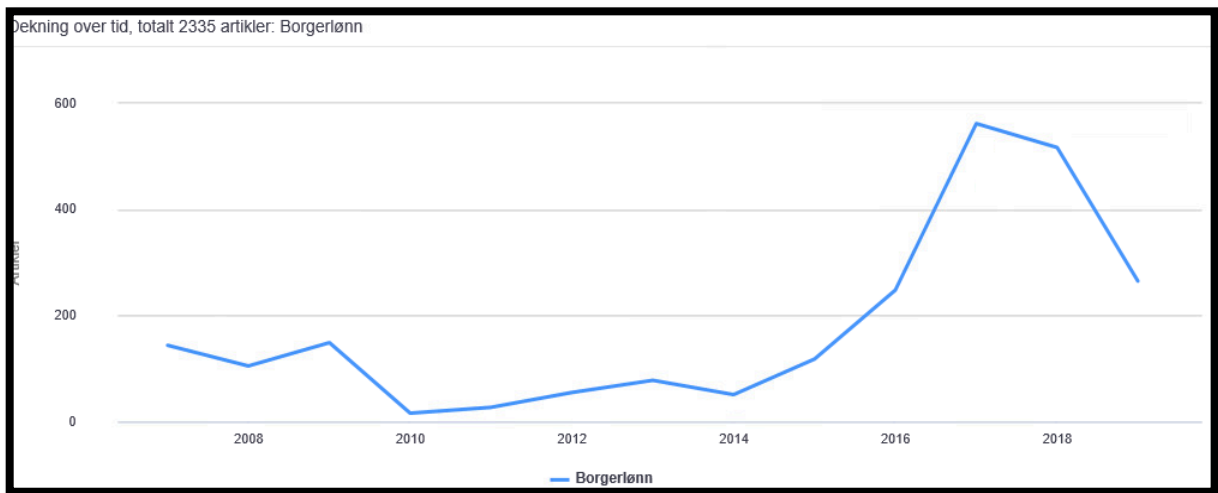
Jeg har samlet inn sekundærdata til utredningen i form av forskningsartikler, litteratur og øvrige avisartikler. Datagrunnlaget er avisartikler fra henholdsvis 2007/2008 og 2017/2018. Borgerlønn har blitt omfavnet av akademia de siste ti årene, og i lys av pilotprosjekt både i Finland og Nederland har det stått sentralt å få tilgang på oppdatert og sentral litteratur om temaet, samt forskningsartikler som underbygger argumentene som blir benyttet i diskusjonen for og mot borgerlønn. Videre har utvalget av avisartikler dannet utgangspunktet for analysen.

4.2.2 Avisartikler

Innholdsanalysen baserer seg på et utvalg avisartikler fra to tidsperioder, henholdsvis 2007/2008 og 2017/2018. Ifølge Fairclough og Halvskov Jensen (2008) står det sentralt å ta utgangspunkt i en sosial begivenhet når undersøkelsens tidsperiode skal avgrenses. En sosial begivenhet er et fint utgangspunkt, men jeg mener det er flere faktorer som er avgjørende for avgrensning av en tidsperiode. Begrunnelsen for valget av tidsrommet 2017/2018 er at det er nærliggende i tid samtidig som jeg vet at det foreligger mye informasjon om temaet fra denne tidsperioden. Dette begrunnet søk i Retriever der oversikten viser en økning av avisartikler om borgerlønn i 2017/2018. Jeg vet dermed at det er økning i antall avisartikler, og med det et økt fokus på temaet. Ettersom jeg ønsker å finne ut om innholdet i debatten har *endret* seg over tid er det naturlig å sammenligne valgte tidsperiode med en annen tidsperiode. Valget falt på sammenligning mellom 2007/2008 og 2017/2018. 2007/2008 da jeg finner en tiårsperiode tilstrekkelig for å forske på mulige endringer i debatten om borgerlønn. Et annet sentralt moment ved valget mitt er at de to periodene er naturlig avgrensning av datamengde. Datamengden er også forsvarlig med tanke på masteroppgavens omfang.

Videre ligger Faircloughs og Halskovs Jensen (2008) (2008) utgangspunkt i en sosial begivenhet for tidsperiodenes avgrensning til grunn. Ettersom Finland startet et pilotprosjekt med innføring av borgerlønn i 2017 er det grunn til å tro at dette er en sosial begivenhet i borgerlønn-sfæren som antageligvis også vil ha innvirkning på borgerlønndebatten i Norge.

Overnevnte begrunnelse taler for at valgt tidsperiode er formålstjenlig for oppgavens problemstilling.



Figur 4.2 Hentet fra Retriever: Grafen viser artikler om borgerlønn fra alle landets aviser de siste ti år

Jeg har benyttet meg av totalt 8 artikler fra 2007/2008 og 30 artikler fra 2017/ 2018. Jeg legger til grunn fokuset på innholdet i artiklene, ikke hvor mange artikler som er skrevet totalt, for å kunne svare på om det er en endring i omtalen av borgerlønn mellom de to tidsperiodene. Det er videre få serier av artikler, altså artikler som kommer med motsvar på andre artikler, og i større grad flere ulike forfattere som omtaler temaet. Det mener jeg bygger opp under behovet for færre artikler. Oppgavens omfang er begrenset i tid og lengde, noe som også har lagt føringer for begrenset antall artikler.

Valg av avistekster som datagrunnlag begrunner jeg med at aviser tilbyr en bred dekning av det aktuelle temaet. Aviser kan imidlertid ikke lenger regnes for å være vår viktigste nyhetskilde (medienorge, 2019), ettersom sosiale medier, blogger og andre portaler også kommuniserer nyheter. Jeg vil likevel vektlegge massemedias natur som offentlig kilde, der allmennhetens innsyn i dem setter grenser for hvor mye de kan avvike fra sannheten, som sentralt for valg av datagrunnlag (Cappelen , 2012)

Når det gjelder kildekritiske og kontekstuelle vurderinger står det sentralt å vurdere kildenes tilgjengelighet, relevans, autentisitet og troverdighet (Grønmo , 2019). Samtlige artikler i

utvalget er allment tilgjengelig gjennom A-tekst sin søkemotor, og er troverdige i den forstand at de er hentet fra landets største aviser. En viktig del av pressens legitimitet er dens uavhengighet og integritet, og forventning om at den ikke lar seg påvirke av særinteresser (Cappelen , 2012) Når det er sagt er det flere avisartikler skrevet av enkeltpersoner med særlige egeninteresser i mine funn. Et eksempel hentet fra datainnsamlingen min er Hadia Tajiks kronikk om borgerlønn. Artikkelen er hennes mening om borgerlønnideen og argumentasjonen som benyttes er unyansert. Jeg er oppmerksom på at flere av tekstene kan være tuftet på egeninteresser, og jeg har derfor vært kritisk til argumenter og påståtte sannheter i arbeidet med tekstene. I arbeidet med tekstene sammenligner og verifiseres jeg utsagn med informasjon om temaet som jeg har tilgjengelig.

Valg av aviser som datagrunnlag har også en praktisk dimensjon. Jeg har benyttet meg av søkemotoren ATEKST som gir et bredt spekter av oppdaterte redaksjonelle arkiver fra en rekke norske aviser og øvrige magasiner. Som nevnt tidligere hviler tidsavgrensningen på et krav om å redusere omfanget på datamaterialet, og av samme grunn ble det også nødvendig å avgrense søket om borgerlønn til seks norske aviser, henholdsvis VG, Dagbladet, Aftenposten, Finansavisen, Klassekampen og Morgenbladet.

4.2.3 Oversikt over avisene

Utvalget av aviser gav meg mulighet til å undersøke fremstillingen av temaet gjennom ulike perspektiver, og avisene er valgt ut basert på kriterier som opplagstall, hvilket eventuelt redaksjonelt verdisyn som ligger til grunn, samt hvorvidt avisene er riksdekkende eller regionale. Jeg har valgt ut VG, Dagbladet, Aftenposten, Finansavisen, Klassekampen og Morgenbladet som datagrunnlag i denne oppgaven.

Verdens Gang, Dagbladet og Aftenposten er Norges største aviser regnet i opplag, og dermed i stor grad med på å påvirke den allmenne og politiske opinionen., Finansavisen dekker i hovedsak næringsliv og økonomi Klassekampen representerer venstresiden, og særegne politiske stemmer. Morgenbladet er en uavhengig ukeavis med vekt på politikk, kultur og forskning. Avisen er riksdekkende og globalt orientert, og arbeider for å øke interessen for kritikk, dialog og meningsutveksling (Morgenbladet). Jeg vil muligens finne variasjon i fremstillingen av borgerlønn mellom de to største tabloidavisene (VG og Dagbladet) og Finansavisen, Aftenposten, Morgenbladet og klassekampen gitt deres ulike redaksjonelle orientering (Store Norske Leksikon , 2019).

I prosessen med å finne frem til relevante avisartikler brukte jeg søkestrengen «borgerlønn» i ATEKST, og begrenset søket til gjeldene år og aviser. Jeg valgte å ta med alle artikler som inneholdt søkeordet, til tross for at ordene ikke nødvendigvis var benyttet i verken overskrift, mellomoverskrift eller ingress. Jeg inkluderer alt av leserbrev, kronikker og lignende ettersom mye av debatten er å finne i slike publiseringer. Dette resulterte i et datagrunnlag på henholdsvis 139 artikler fra 2017/2018 og 28 artikler fra 2007/2008. Jeg kom frem til at dette var et altfor stort utvalg, i tillegg til at flere av tekstene var uten relevans. Jeg valgte derfor å bruke søkestrengen "borgerlønn" men utelot artikler med ordene; "Italia", "Italiensk" "Frankrike", "fransk" "Macron" da flere av artiklene handlet om borgerlønn i en kontekst som ikke er relevant for denne oppgaven. Jeg valgte videre å ta bort artikler som nevner borgerlønn i en bisetning uten å gå nærmere inn på tematikken og stod tilslutt igjen med 8 artikler fra 2007/2008 og 30 artikler fra 2017/2018.

4.2.4 Forberedelse

Ettersom søket av avisartikler resulterte i totalt 38 avisartikler fant jeg det naturlig å foreta en del forberedelser før datainnsamlingen fant sted. Et helt sentralt poeng med forberedelsen er å avklare fokus for datainnsamlingen (Grønmo, 2016). Datamaterialet som foreligger her bygger på stor fleksibilitet, og det er derfor viktig å være klar over hva som faktisk er hensikten med datainnsamlingen – hvorfor analysere jeg det jeg analyserer? Jeg vil finne ut om det er en endring i borgerlønndebatten i de ulike tidsperiodene, og da står det sentralt å avdekke hvilke temaer som oftest diskuteres i borgerlønndebatten. Jeg bestemte meg for å lage relevante kategorier parallelt med gjennomgangen av datamateriale. På denne måten ble jeg stadig påminnet hva som faktisk er hovedoppgaven min. Er det en endring i kategorier mellom de respektive år og hvilke kategorier er mest dominerende i de ulike periodene? Hva kan en eventuell endring tyde på? Kategoriene vil jeg gå nærmere inn på i neste delkapittel. Videre avspeiler overnevnte avklaring oppgavens overordnede problemstilling – det jeg analyserer skal finne svar på problemstillingen. Jeg har gjennom arbeidet med masteroppgaven vært bevisst på at datainnsamlingen kan medføre nye datamuligheter og databehov, og har benyttet meg av problemstillingen for å sile ut informasjon som ikke er relevant for konklusjonen av oppgaven (Grønmo, 2019). Av totalt 168 artikler stod jeg tilslutt

igjen med til sammen 38 relevante artikler, 8 artikler fra 2007/2008 og 30 artikler fra 2017/2018.

4.2.5 Kategorisering

Ettersom datamaterialet, i form av avisartikler, er detaljerte og inneholder mye informasjon er det sentralt å kategorisere de ord og uttrykk som er relevant for besvarelsen av problemstillingen. Det har stått sentralt å kontinuerlig vurdere tekstenes argument, og hvilket budskap som blir formidlet opp mot oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål (Grønmo, 2016). Hensikten med kategorisering er mangfoldig. For det første er det en forenkling av data, ved at ord, setninger og tekster tilordnes en spesiell kategori ut fra visse kriterier. På denne måten vil jeg som forsker kunne forholde meg til et fåtall kategorier fremfor den totale datamengden under analyseringen av data. Et annet sentralt moment ved kategorisering er at det åpner opp for sammenligning av tekster, ettersom kategoriene vil være noe som flere av avisartiklene belyser (Grønmo, 2016). Tilnærmingen til datainnsamling er kjennetegnet av åpenhet, noe som i denne sammenheng viser til at jeg som forsker ikke skal danne kategoriene fritt ut fra egne antagelser. Metoden skal i hovedsak være induktiv hvilket betyr at kategoriene skal være fundert i data, og springe ut fra de dokumenter jeg har tilgjengelig (Grønmo, 2016). Det falt meg naturlig å opprette kategorier etter hvert som min kunnskap om temaet utviklet seg, og kategoriene er derfor et resultat av inngående lesing av litteratur på feltet, samt informasjon fra avisartikler. Ved gjennomlesningen har jeg funnet fellestrekk og forskjeller mellom artiklene, og ut fra dette har jeg dannet meg ulike kategorier. Kategoriene er vist i figuren nedenfor.

Tema	Antall avisartikler 2007/2008	Antall avisartikler 2017/2018
Ideologiske argumenter:		
Sosial ulikhet	4	3
Verdighet	1	
Frihet	1	1
Empiriske argumenter:		
Byråkrati	2	2
Sysselsetting		11
Teknologisk Utvikling		10
Det nye arbeidslivet		
Mot Borgerlønn		3
Ikke relevant		
Totalt antall relevante artikler	8	25

Figur 4.3 kategorisering: Figuren viser hvordan jeg har valgt å kategorisere, samt sammenligningen av kategoriene og det totale antall avisartikler.

Underveis i lesingen av avisartikler har jeg silt ut artikler som ikke er relevante. Artikler som er kategorisert som *ikke relevante* bærer preg av at borgerlønn nevnes i en sammenheng som vanskelig kan løsrives fra teksten uten at budskapet blir feil

Jeg har sammenlignet kategorier som gjør seg gjeldene de ulike årene, og jeg fant det etter hvert hensiktsmessig å diskutere de to tidsperiodene separat for så til slutt oppsummere fellestrekk og forskjeller i et oppsummerende kapittel.

4.3 Analyse av data

Grønmo (2019) viser til at en kvalitativ innholdsanalyse åpner for at datainnsamling til dels kan foregå parallelt med analysen. Under arbeidet med datainnsamlingen startet jeg med å lese alle avisartiklene som gjorde seg gjeldene ut fra søkekriteriene nevnt ovenfor, dette gjorde jeg for å danne meg en oversikt over hva som har vært skrevet om temaet. Jeg skisserte så et utkast til hvilke artikler som gjorde seg gjeldene for å svare på problemstillingen, samt hvordan tekstene kunne benyttes i analysen. Jeg samlet alle artiklene fra de respektive årene kronologisk i en PDF-fil som gjorde det oversiktlig å gjennomgå tekstene. Deretter lagde jeg en tabell hvor jeg trakk ut sitater som jeg ønsket å benytte meg av i analysen, årstall for artikkelen, hvilken avis tekstene var hentet fra, artikkelforfatterens profesjon, hvorvidt argumentene var for eller mot borgerlønn, og hvilken kategori/tema jeg fant det naturlig å plassere avisartiklene i. I et tilleggsdokument skrev jeg mer omfattende om hver artikkel slik at jeg enkelt kunne tå opp tråden igjen ved drøfting av materialet.

Avisartikler 2007/2008	
År	2007
Avis	Aftenposten
Artikkelforfatterens profesjon	Journalist
For/ imot/nøytral	For
Kategori/ tema	Sosial Ulikhet
Sitat	«I dagens system for sosialhjelp ligger det en oppfordring til å jobbe svart eller bli småkriminell»
År	2007
Avis	Klassekampen
Artikkelforfatterens profesjon	Stortingspolitiker
For/ imot/nøytral	For
Kategori/ tema	Verdighet
Sitat	«Venste ønsker å gi alle en trygghet i bunn i form av borgerlønn eller annen garantert minsteinntekt».
År	2008

Figur 4.4 Tabellen viser et utdrag av analysegrunnlaget for 2007/2008. Tilsvarende tabell ble laget for 2017 og 2018.

4.3.2 Presentasjon av funn

Jeg har valgt å presentere funn fra avisartikler med sitater, og oppsummere dem med tabeller der jeg finner det hensiktsmessig. Metoden jeg har benyttet meg av er omtalt som *tell and show* og *show and tell* beskrevet i Golden – Biddle og Locke (2007). Dette betyr at sitater fra tekstene vil brukes når funn som belyser kategoriene presenteres, noe som igjen vil gi leseren bedre innsikt i materialet.

4.3.4 Validitet og reliabilitet

Den eksterne validiteten til utredningen min er begrenset da en forutsetning for god ekstern validitet er at funnene kan generaliseres, og dermed være basert på et representativt utvalg. Jeg har imidlertid basert meg på et strategisk utvalg i form av seks ulike aviser. Videre baseres analysen min på en begrenset mengde data, 38 avisartikler fra en kontekst hvor det foreligger lite empirisk forskning og som kan karakteriseres med store variasjoner. Begrensede mengder data og manglende sammenligningsgrunnlag vil naturligvis også legge føringer for i hvilken grad funnene kan generaliseres og gjelde for andre situasjoner. En av hovedutfordringene ved en masterutredning er imidlertid begrensede ressurser, og jeg så det som nødvendig å begrense datainnsamlingen for å kunne gjøre en mest mulig grundig analyse. På tross av manglende mulighet til å generalisere, vil en slik analyse gi informasjon for videre forskning.

Når det gjelder begrepsvaliditeten vil jeg hevde denne er god ettersom jeg i har tatt utgangspunkt i litteraturgjennomgang for å identifisere relevante begrep. Det har vært viktig for meg å vektlegge de ulike avisartiklens forståelse av de ulike begrepene, så vel som den teoretiske forståelsen av begrepene (Grønmo, 2016).

Reliabiliteten avhenger av hvordan undersøkelsesopplegget er utformet, og hvordan datainnsamlingen blir gjennomført. Ved høy reliabilitet vil andre forskere ha mulighet til å frembringe tilsvarende forskningsresultater (Grønmo, 2016) Hvis forskerens perspektiv påvirker utvelgelsen av tekster og tolkning gir dette utslag i svak reliabilitet. Dette er det imidlertid delte meninger om, og enkelte har omtalt forskerens personlige engasjement som en ressurs så fremt det klargjøres hvordan engasjementet påvirker forskningsarbeidet (Tjora,

2012). I kvalitative studier kan objektivitet være utfordrende å oppnå. Borgerlønn er et tema jeg er svært opptatt av og jeg ser derfor utfordringene vedrørende mitt synspunkt, hvilke tekster som danner grunnlaget for analysen samt argumenter jeg oppfatter som sentrale i debatten. For å øke studiens reliabilitet har det vært viktig for meg å dokumentere hvordan tekstene har blitt valgt ut, og å kontinuerlig forholde meg til problemstillingen ved utvelgelse av tekster og kategorier. Det foreligger imidlertid sannsynlighet for at jeg har oversett sentrale synspunkter i analysen, noe jeg har forsøkt å unngå ved å lage kategorier som forklart tidligere i metodekapittelet. Ved å være bevisst på mine svakheter som menneske og forsker, og gjennom å dokumentere den metodiske prosessen nøye har jeg forsøkt å ivareta god reliabilitet i både datainnsamling og analysen.

4.4 Ethiske utfordringer

Som jeg var inne på i avsnittet om reliabilitet er et av problemene ved den metodiske tilnærmingen jeg har valgt at mitt perspektiv på borgerlønn kan påvirke utvelgingen og tolkningen av tekstene (Grønmo , 2019). Da jeg stiller meg positiv til ideen om borgerlønn har det vært viktig for meg å være åpen for kritikk av ideen. Jeg har inkludert kilder som er nøytrale eller negative til borgerlønn og veid deres argumenter opp mot talspersonens positive argumenter. Sentrale spørsmål under gjennomgangen av tekstene har vært: hva ligger bak uttalelsene, hvordan har de forsket på dette og hvem uttaler seg? Jeg er bevisst på at et snevert perspektiv kan føre til at utvalget av tekster blir skjevt, og at tolkningen av innholdet kan påvirkes av dette. De negative perspektivene på ideen er vel så fruktbare for problemstillingen som de positive, til tross for at de ikke går overens med mitt perspektiv. Dette har jeg kontinuerlig minnet meg selv på, og jeg har etterstrebet objektivitet i tilnærmingen til de ulike perspektivene, systematisk funnet frem til tekster som avviker fra kategoriene mine og drøftet tekstene med tanke på ulike tolkningsmuligheter (Grønmo , 2019).

5. Presentasjon og drøfting av funn

I dette kapittelet presenterer, oppsummerer og drøfter jeg mine funn fra avisartiklene som viser argumentene som gjør seg gjeldene i borgerlønndebatten i 2007 og 2008 og 2017 og 2018. Kapittelet er strukturert kronologisk i tråd med mine to delproblemstillinger, I

delkapittel 5.1 viser jeg til hvilke argumenter som gjorde seg gjeldene i 2007 og 2008, mens jeg i delkapittel 5.2 belyser borgerlønndebatten fra de utvalgte norske aviser i tidsrommet 2017 og 2018. Den overordnede problemstillingen for oppgaven; om borgerlønndebatten har endret seg fra 2007 til 2018 og om det er en endring i ideens aktualitet, drøfter jeg i kapittel 6, ved å vurdere data som foreligger fra hver tidsperiode opp mot hverandre.

5.1 Analyse av avisartikler 2007 og 2008

5.1.1 Borgerlønn og sosial ulikhet

Herunder fattigdom, stigmatisering og trygdefeller

Velferdsstaten er et sosialdemokratisk ideal om rettferdighet og verdighet, og den har gjort det mulig å bekjempe fattigdom og ydmykelse i en skala verden aldri før har sett. I dag vet vi at frihet gjennom velferd lar seg gjøre, noe vi ikke visste for 50 år siden. Men velferdsstaten har imidlertid skapt et nytt problem; en ugjennomtrengelig byråkratisk kompleksitet. Det vil til enhver tid være enten enkeltpersoner eller grupper med mennesker som faller utenfor samfunnet. I artiklene fra 2007 står dette sentralt i debatten om borgerlønn – som et verktøy mot sosial ulikhet, fattigdom og stigmatisering:

Aftenposten 10.07.2007, Georg Rønning, Leder i foreningen Fattig-Norge : «I dagens system for sosialhjelp ligger det en oppfordring til å jobbe svart eller bli småkriminell».

Georg Rønning mener det er manglende vilje til å bekjempe fattigdom i Norge. I følge ham må politikerne sørge for at folk har en kjøpekraft som svarer til det faktisk koster å leve. Det kommer frem at sosialklienter opplever høy grad av stigmatisering, og tankene om endring er i tråd med ideens grunnpilarer; rettferdighet og mindre stigmatisering.

Georg Rønnings reaksjoner i Aftenposten er et direkte tilsvarende til daværende statssekretær i Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Laila Gustavsen, sitt synspunkt på de ulike sosiale stønadene som praktiseres i kommuner i Norge i 2007 og 2008:

Aftenposten 10.07.2007, Laila Gustavsen, statssekretær i Arbeids- og inkluderingsdepartementet: «Mens uføretrygdede har en fast diagnose, er grunnen til at man mottar sosialhjelp svært forskjellig, noe som underbygger den individuelt baserte ordningen».

I Aftenposten 21.07.2008 argumenterer Martin Sandbu for at Norge er det første samfunnet i historien som har råd til et velferdssystem som setter alle fri.

Aftenposten 21.07.2008, Martin Sandbu, kommentator i The Financial Times: "Vi må fjerne betingelsene for støtte, for det er det som gjør de mest utsatte prisgitt andres velvilje. Vi må stanse avkortningen av trygder mot inntekt som holder lavtlønnede i fellen. Og vi må tenke hinsides "arbeidslinjen" og trygd som utpressing mot andres syn på å leve et godt liv og gi sitt til samfunnet, enn å stå fast i lønnet jobb gjennom livet".

Venstre har borgerlønn i sitt valgprogram i 2005-2009. Sitatet som følger beskriver borgerlønnen Venstre ønsker, forklart av stortingsrepresentant André N. Skjelstad. Det argumenteres for borgerlønn som en vei ut av trygdefellen, og for å øke sysselsettingen i Norge.

Klassekampen 01.08.2007, André N. Skjelstad, stortingsrepresentant for Venstre: "Mottakerne av borgerlønn skal ha en individuell plan som skal være forpliktende både for forbrukeren og det offentlige for å sikre den enkelte en mer stabil tilværelse. Dermed vil ikke en ordning med borgerlønn hindre passivisering og føre til aktiv jobbsøking for mottakeren".

Argumentet om sosiale ulikheter finner vi også i en avisartikkel i Klassekampen i juli 2008, skrevet av Inger Grønnskakk. Hun problematiserer myndighetenes tankesett om at det skal straffe seg å ikke være i lønnet arbeid. Grønnskakk løfter frem alle de problemer, belastninger og plikter mennesket har, men som blir tilsidesatt av kravet om at alle skal i arbeid. Hun mener en borgerlønn vil sikre dem som faller utenfor.

Klassekampen 08.07.2008, Inger Grønnskakk, journalist: "Det vi i dette landet har råd til og trenger er en borgerlønn, som blant annet Venstre har foreslått lenge. På den måten er alle sikret en grunninntekt som de kan leve av i faser av livet hvor de ikke makter å være i lønnet arbeid. Det vil gi alle en større trygghet og verdighet, både til de som er i hjelpeapparatet og de som mottar offentlige midler".

5.1.2 Borgerlønn i et frihetsperspektiv

"Den virkelige friheten er frihet til å gjøre det man selv vil" (Van Parjís, 1995)

I artikkelen Borgerlønn – Nøkkelen til innovasjonssamfunnet argumenterer professor i økonomi Rolf Lunheim for en grunnlønn for alle. Han mener fremtidens økonomi i økende grad vil bygge på enkeltmenneskets frihet til eksperimenterende læring og fornyelse – et hensyn det tradisjonelle arbeidslivet kun i begrenset grad kan ivareta.

Aftenposten 06.12.07, Rolf Lunheim, professor i økonomi: "I avanserte samfunn er knapphetsfaktoren i økende grad kunnskap, kreativitet og fornyelsesevne, snarere enn finansielle ressurser. Det er derfor nødvendig å tilrettelegge for at menneskelige ressurser kan nyte godt av samme frihetsgrader som kapital".

De samme tankene deles av Tom Karp, professor i ledelse. I Aftenposten under tittelen "Handlingsplan for gode ideer" skriver han:

Aftenposten 17.01.2008, Tom Karp, professor i ledelse: "Innfør borgerlønn som kan ivareta basisbehov (...) Kapital arbeider best om den kan bevege seg dit muligheten for avkastning er størst".

5.2 Oppsummering funn 2007/2008

Antall	Tema	Avis	Kilde	Profesjon	Dato
	Ideologiske argumenter				
2	Frihet	Aftenposten	Rolf Lunheim	Professor i økonomi	06.12.07
		Aftenposten	Tom Karp	Professor i ledelse	17.01.08
	Normative argumenter				
6	Sosial ulikhet	Aftenposten	Georg Rønning	Leder i foreningen Fattig-Norge	10.07.07
		Aftenposten	Laila Gustavsen	Arbeids og inkluderingsminister	10.07.07
		Aftenposten	Martin Sandbu	Kommentator The Financial Times	21.07.08
		Klassekampen	André N. Skjelstad	Storingsrepresentant Venstre	01.08.07
		Klassekampen	Inger Grønnbakk	Journalist	08.07.08
		VG	Ola Ødegaard	Generalsekr. Rettferd for taperne	30.08.08

Figur 5.1 I tabellen oppsummerer jeg funn fra avisartikler i tidsrommet 2007 og 2008

Tabellen viser at det er en hovedvekt av argumenter om sosial ulikhet i borgerlønndebatten i norske aviser i 2007 og 2008. I denne kategorien inngår argumenter som angår fattigdom, stigmatisering og lavere sysselsetting som følge av trykdefeller. Borgerlønn hevdes å kunne

løse opp i uverdige forhold for sosialklienter, bidra til økt autonomi og mindre stigmatisering. Artiklene er skrevet av personer som jobber med fattigdomsproblematikken i Norge, politikere og journalister. Borgerlønndebatten i 2007/2008 består i overvekt av ytringer for borgerlønn. Det er ingen artikler som kommer med motsvar eller skaper debatt om ideen.

Når det gjelder argumenter for borgerlønn i et frihetsperspektiv er det to artikler i mine funn, skrevet av professorer innenfor henholdsvis økonomi og ledelse. Hovedargumentet deres er at borgerlønn som en garantert minsteinntekt kan gi mennesker frihet til å utfolde seg, og med det skape mulighet for innovasjon og omstrukturering av arbeidslivet.

Nedenfor følger en drøfting av avisartikler fra 2007 og 2008.

5.3 Drøfting av borgerlønndebatten i norske aviser i 2007 og 2008

5.3.1 Borgerlønn og sosial ulikhet

Helt overordnet er sosiale ulikheter, sosialklienters uverdige forhold og fattigdom i Norge sentrale og gjennomgående temaer i borgerlønndebatten i norske aviser i 2007 og 2008.

Statssekretær i Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Laila Gustavsen, sier til Aftenposten 10.07.2007 at dagens individuelle løsning, med en fast norm i bunn, er det beste alternativet til sosialhjelp i Norge i dag. Hun mener nevnte stønader i større grad en universelle ordninger imøtegår regjeringens politikk om å få flest mulig ut i arbeid. Implisitt er argumentet til Gustavsen at en universell utbetaling i form av en slags borgerlønn vil gjøre det vanskeligere for mottagere av stønaden å komme tilbake til arbeidslivet. Dette underbygges også i en rapport av Sage og Diamond (2017), som hevder at flere vil bli passive og unnlate å jobbe ved innføring av borgerlønn, hvilket vil føre til ytterligere ulikheter mellom de som mottar kontanter og de som mottar lønn (Diamond og Sage, 2017). Dette tilbakevises imidlertid av forsker Nanna Kildal ved Rokkansenteret ved Universitet i Bergen, som på sin side mener en borgerlønn vil kunne øke sysselsettingen. Etersom en borgerlønn er ubetinget medfører dette at den ikke blir trukket tilbake ved økt inntekt, hvilket gjør det sikrere å begi seg ut på arbeidsmarkedet (Kildal, 2017). Dette er også tema i en artikkel i Aftenposten fra 21.07.2008, der The Financial Times-kommentator Martin E. Sandbu beskriver; *”Lavtlønnende trygdeklienter blir sittende fast i lavinntektsfeller fordi trygdeordningene som*

skal hjelpe dem avkortes mot økt inntekt ". Han mener, på lik linje med Kildal (2017) og Tone Fløtten (Forskning.no, 2016), at vi vil kunne unngå trygdefellen ved innføring av borgerlønn.

Som motsvar til intervjuet med Laila Gustavsen viser leder for Fattig-Norge Georg Rønning i et intervju med Aftenposten 10.07.2007 at store forskjeller i kommunenes sosialhjelpspraksis gjør at mottakere av stønadene i ulike kommuner i Norge sliter med å få endene til å møtes. *"Det er ikke slik at du må flytte rundt som en tater fordi du ikke kan overleve i kommunen din"*. I 2007 praktiserer altså flere kommuner ulike satser for sosialhjelp-utbetalingene, heller enn å ta utgangspunkt i Statens institutt for forbruksforskningens standardbudsjett, som legger til grunn at 6745 kroner er den nødvendige summen for å dekke livsopphold for én person. Det at forskjellene på sosialsats fra kommune til kommune er såpass store, mener Rønning er et bevis på at individuelle ordninger ikke fungerer. Problematiseringen til Rønning får støtte fra SV-politiker Karin Andersen, som hevder at verken kommune eller stat er klare over at satsene er for lave til å kunne leve av. Andersen sier videre til Aftenposten 10.07.2007 at en slags borgerlønn kombinert med regjeringens kvalifiseringsprogram, hvor man som mottager av offentlig støtte er garantert en form for lovbestemt minstesats, er fornuftig å vurdere på sikt. Fattigdom, ulikhet og sosialklienters verdighet nevnes hyppig i avisartiklene fra 2007 og 2008. I en artikkel i VG fra 30.08.2008 beskriver leder i Rettferd for taperne Ola Ødegaard de uverdige forholdene sosialklienter opplever i dagens system; *"Rettsikkerhet for sosialklienter er altfor dårlig. Disse menneskene føler tap av verdighet i møte med offentlig forvaltning, og de blir mest utsatt for krenkelser og overgrep på sosialkontorene"*. Han argumenterer for en borgerlønn for å bedre situasjonen for sosialklienter, ettersom han mener det vil føre til mindre stigmatisering og økt følelse av tilhørighet og verdighet for denne gruppen av mennesker. Dette underbygges også av Nanna Kildal (2017) og Barry (1996). Førstnevnte mener at en borgerlønn vil føre til et høyere nivå av likhet, stabilitet og andre velferdsprinsipper som opprinnelig lå til grunn for den norske velferdsmodellen (Kildal 2017). Barry (1996) viser til at penger som blir gitt til alle som en rett, og ikke av behov som melder seg, vil føre til mindre stigmatisering.

Økt verdighet til sosialklienter nevnes flere ganger, også i Klassekampen fra 08.07.2008 og 01.08.2007. I Artikkelen fra 01.08.2007 skriver stortingspolitiker André N. Skjelstad i Venstre at vi står overfor store utfordringer med ulikhet og fattigdom i Norge. Til Klassekampen sier han følgende; *"Venstre har som langsiktig mål å innføre borgerlønn for mennesker som av ulike årsaker faller utenom det ordinære arbeidsliv og dermed ikke kan*

forsørge seg selv”. Han legger til at en borgerlønn ikke vil kunne bekjempe fattigdom alene, men at det er et steg i retning av et mer likestilt samfunn. 08.07.2008 sier artikkelforfatter Inger Grønnskakk; (...) *Borgerlønn vil gi alle en større trygghet og verdighet, både til de som er i hjelpeapparatet og de som mottar offentlige midler*”. Ovennevnte refleksjoner underbygges også av Atkinson (2016), som mener at en borgerlønn i supplement til trygdeordninger – med betingelser i form av krav til arbeid og aktiv jobbsøking – vil kunne jevne ut de sosiale ulikhetene i samfunnet. Videre viser utredninger fra OECD (2017) at en borgerlønn, gitt at den ikke overskrider det som er budsjettet for sosiale ytelser, kan redusere fattigdom og ulikhet. De mener imidlertid at dette ikke gjelder for land med velutviklede og sjenerøse ordninger. I dette tilfellet har OECD ikke tatt høyde for besparelser knyttet til administrasjon av omfattende behovsprøvde ytelser. Standing (2004) gir oss grunn til å tro at de administrative besparelsene ved innføring av en borgerlønn vil være store. Han legger vekt på at lik utbetaling til alle vil forenkle systemet dramatisk, noe som vil materialiseres i et betraktelig kutt i administrasjonskostnader. Systemet vil medføre færre skjønsmessige vurderinger, færre klageprosesser og større individualisering av overføringene. Resultatet vil bli et mindre komplekst system og betydelige administrasjonsbesparelser. Dette problematiseres imidlertid av Wispelaere og Stirton (2011), som mener at eventuelle besparelser vil avhenge av størrelsen på borgerlønnen, samt hvor mange eksisterende velferdsordninger ideen tar sikte på å erstatte (Wispelaere og Stirton 2011).

5.3.2 Borgerlønn i et frihetsperspektiv

I lys av borgerlønnens frihets- og rettferdighetsprinsipp er det to artikler fra 2007 og 2008 som argumenterer for at en borgerlønn vil føre til økt selvstendighet, kreativitet og omstrukturering av arbeidslivet. Dette blir en forlengelse av Van Parjis’ frihetsargument; *”Den virkelige friheten er frihet til å gjøre det man selv vil”* (Van Parjis, 1995). I et moderne samfunn som Norge er en slik frihet koblet sammen med økonomisk frihet, og i Aftenposten 06.12.2007 skriver Rolf Lunheim følgende; *”I avanserte samfunn er knapphetsfaktoren i økende grad kunnskap, kreativitet og fornyelsesevne, snarere enn finansielle ressurser. Det er derfor nødvendig å tilrettelegge for at menneskelige ressurser kan nyte godt av de samme frihetsgrader som kapital*”. Han mener at forutsetningen for en slik reell frihet kan oppfylles gjennom en betingelsesløs grunninntekt som ivaretar enkeltmenneskets basisbehov. På denne måten kan vi fremtvinge en hensiktsmessig strukturell endring i arbeidsmarkedet i form av at det blir mer attraktivt å velge yrker basert på interesser heller enn økonomiske forhold. Dette underbygges av Askeland og Waage (2014) som sier at en ubetinget minsteinntekt gir

mennesket større frihet til å frigjøre seg fra økonomiske relasjoner som ikke er tilfredsstillende. Et likt tankesett finner vi også i en artikkel fra Aftenposten 17.01.2008, der professor i ledelse Tom Karp legger til grunn borgerlønn som nøkkelen til økt innovasjon. Innovasjonsevne vil ifølge Karp øke dersom mennesket er sikret gjennom en ubetinget borgerlønn; *”(...)på den måten kan mennesket velge fritt om det vil investere i lønnet arbeid, eller forrente personlige ressurser gjennom nyskaping og innovasjon”*. Dette stemmer overens med Van Parijs’ meninger om borgerlønn i et frihetsperspektiv (1995). Han mener den reelle verdien av en persons frihet avhenger av de ressurser en har tilgjengelig for å utfolde seg fritt og bestemme over eget liv. Nettopp en borgerlønn vil i hans syn bidra til dette (Van Parijs, 1995). Sage og Diamond (2017) imøtegår imidlertid overnevnte refleksjoner og mener kortere arbeidsdager fremfor borgerlønn vil gi mer fritid.

I kapittelet som følger legger jeg frem funn fra 2017 og 2018 samlet i en tabell.

Oppsummering av sitater viste seg å ta mye plass, jeg har derfor valgt å samle de i et vedlegg. Se vedlegg 3.

5.4 Drøfting av borgerlønndebatten 2017 og 2018

For oppsummering av sitater se vedlegg 3: Funn 2017 og 2018

Tabellen som følger på neste side viser en hovedvekt av argumenter om teknologisk utvikling i borgerlønndebatten i 2017 og 2018. I flere artikler blir det argumentert for en borgerlønn i møte med lavere sysselsetting som følge av teknologisk utvikling. Der enkelte mener borgerlønnen er viktig når det er mangel på arbeidsplasser, mener andre igjen at teknologiens har til gode å ta flere arbeidsplasser enn den gir. Av totalt 30 artikler om borgerlønn i 2017 og 2018 plasseres 10 artikler inn i borgerlønndebatten om teknologisk utvikling. To av kildene er professorer innenfor henholdsvis utviklingsstudier og økonomi, videre finner jeg tre journalister, tre politikere og tre næringslivsledere som reflekterer over borgerlønn og teknologisk utvikling. Tilsvarende mengde artikler om borgerlønn gjør seg gjeldene i sysselsettingsdebatten på samme tidspunkt. Helt overordnet blir borgerlønn argumentert for som en støtte for sosialklienter i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd. En ubetinget støtte i form av borgerlønn blir i denne sammenheng sett på som ideell ettersom den ikke avkortes når inntekten øker og dermed gjør det enklere for mennesker å ta steget ut i

arbeidslivet. I andre enden av debatten finner vi argumenter som mener gratis penger uten krav vil svekker incentivene for komme i jobb. Kildene mine om borgerlønn og sysselsetting er hentet fra 11 artikler i 2017/2018. To av kildene er talspersoner for Basic Income European Network (BIEN), Norge, to politikere, tre professorer i henholdsvis filosofi, økonomi og samfunnsøkonomi, samt en forsker fra Rokkasenteret i Bergen. Øvrige kilder er idehistoriker, Rådgiver i utdanningsdepartementet og ansvarlig redaktør for Finansavisen. Sistnevnte er imot borgerlønn i denne sammenheng. Det samme gjelder politikerne i denne debatten, samt samfunnsforsker. Argumenter for er i flertall. Når det gjelder argumentene om borgerlønn og sosial ulikhet er disse hentet fra fire artikler. Debatten legger vekt på at borgerlønn vil svekke «oss» og «de» mentaliteten. Der «oss» er mottakere av lønn og «de» er mottakere av kontanter. Argumentene går ikke dypt i debatten om ulikhet og det er ingen motsvar eller meninger som skaper opphetet debatt om tematikken. Av kilder i denne sammenheng er det en politiker fra pensjonistpartiet, to talspersoner fra BIEN Norge og en lærer. I argumenter om borgerlønn som en forenkling av byråkratiet, samt borgerlønn i frihet og verdighetsperspektiv er dette minst omtalt i artiklene fra 2017 og 2018. Kort fortalt handler argumentene om forenkling av administrasjon når en lik sum alle medlemmer av et samfunn. Kilder i denne sammenheng er to professorer i henholdsvis utviklingsstudier og økologisk økonomi. Borgerlønn i frihet og verdighetsperspektiv er i mindretall i 2017/2018 debatten om borgerlønn. Tre argumenter hentet fra tre artikler som handler om viktigheten av å hente verdigheten tilbake, at vi skal være fullstendig fri til å velge det vi selv vil og til sist at borgerlønn kan gi oss et arbeidsløst samfunn. Kildene er en samfunnsforsker, en statsviter og en politiker.

Antall	Tema	Avis	Kilde	Profesjon	Dato
10	Teknologisk utvikling	VG	Stein Erik Hagen Rasmus Hagen Jonas Gahr Støre	Næringslivsleder Talsmann MD. Leder i Arbeiderpartiet	19.01.2017
		VG	Una Aina Bastholm	Talsmann MDG	29.01.2017
		Dagbladet	Preben Carlsen	Konsernsjef Trigger AS	24.02.2017
		Finansavisen	Andreas Klemsdal	Journalist	04.03.2017
		Morgenbladet	Martin Gedde Dahl	Tekstforfatter NRK	03.03.2017
		Klassekampen	Morten Jerven	Professor i utviklingsstudier	01.03.2017
		Klassekampen	Ebba Boye	Leder av Rethinking Economics	21.06.2017
		Aftenposten	Ove D Jacobsen	Professor i økologisk økonomi	08.04.2017
		Morgenbladet	Marina Reinertsen	Journalist	19.05.2017
		Finansavisen	Erlend Kjernli	Journalist i Finansavisen	19.08.2018
11	Sysselsetting	Morgenbladet	Jonas Gahr Støre	Leder i Arbeiderpartiet	21.04.2017
		Klassekampen	Arne Johan Vetlesen	Professor i filosofi	09.05.2017
		Aftenposten	Victor Normann	Professor i økonomi	14.07.2017
		Klassekampen	Nanna Kildal Kathrune Løken Anniken Hauglie	Forsker ved Rokkasenteret Professor samfunnsøkonomi Arbeids og Sosialminister	13.11.2017
		Klassekampen	Thore K Karlsen	Ukjent	29.11.2017
		Aftenposten	Mathilde Fasting	Idehistoriker	27.12.2017
		Dagbladet	Sjur Cappelen	Talsperson for BIEN Norge	15.10.2018
		Klassekampen	Hafia Tajik	Nestleder i Arbeiderpartiet	15.09.2018
		Klassekampen	Kristine Endsjø	Talsperson for BIEN Norge	19.09.2018
		Klassekampen	Miloard Dunderovic	Rådgiver Utdanningsdepartementet	18.09.2018
4	Sosial Ulikhet	VG	Svein Otto Nilsen	Pensjonistpartiet	27.07.2017
		Dagbladet	Sjur Cappelen	Talsperson for BIEN Norge	09.12.2017
		Dagbladet	Johannse Magnus	Journalist	24.12.2017
		Klassekampen	Andre N Haaver	Lærer	25.09.2018
2	Byråkrati	Klassekampen	Morten Jerven	Professor i utviklingsstudier	01.03.2017
		Finansavisen	Ove D Jacobsen	Professor i økologisk økonomi	19.08.2017
3	Frihet og verdighet	Aftenposten	Aksel Braanen Sterri	Statsviter	10.11.2017
		Klassekampen	Ola Elgvin	Samfunnsforsker	30.09.2017
		Klassekampen	Teodor Nordenstrøm	Politiker MDG	18.10.2018

Figur 5.2: Tabellen viser gjennomgangen av avisartikler fra 2017/2018

I Avsnittene som følger vil jeg drøfte de argumenter fra borgerlønndebatten i 2017 og 2018 som gjør seg gjeldene i mine funn. Jeg starter med teknologisk utvikling som blir argumentert for i møte med lavere sysselsetting som følge av teknologisk utvikling.

5.4.1 Borgerlønn og teknologisk utvikling

Borgerlønn har gjennom tidenes løp blitt sett på som en rimelig omfordelingsmekanisme og forslaget ble koblet sammen med en marxistisk analyse av statens rolle basert på sterke rettferdighetsbetraktninger; staten må overta ansvaret når samfunnet ikke er i stand til å skaffe arbeid til alle (Øyen, 1984). Overført til vår tid er Borgerlønndebatten i 2017 og 2018 preget av ansvarfordeling og tiltak for økt arbeidsledighet i møte med teknologisk utvikling og kunstig intelligens. Stein Erik Hagen sier til VG 19.01.2017 at mange tusen arbeidsplasser vil forsvinne i Norge som følger av kunstig intelligens: *«når vi oppdager hvor mange unge som ikke kommer til å få seg jobb, så tror jeg borgerlønn blir satt på dagsorden»*. I litteraturen på feltet er det imidlertid delte meninger om hvilken grad arbeidslivet vil bli påvirket av den teknologiske utviklingen og forskere er delte i sitt syn på om det vil bli massearbeidsledighet eller ikke som følger av teknologisk utvikling. World Economic Forum (World Economic Forum, 2018) mener at 42 prosent av oppgaver som i dag blir utført av mennesker vil skiftes ut med intelligent teknologi før 2025. Dette betyr en overtakelse av 75 millioner jobber på verdensbasis som i dag utføres av mennesker. SINTEF (2015) følger underbygger dette til en viss grad og sier at de samme trendene vil vi se i arbeidsmarkedet her hjemme. De er imidlertid også opptatt av at teknologien kan skape nye arbeidsplasser. Dette reflekteres også i mine funn der journalist Andreas Klemsdal sier til finansavisen 04.03 2017 *«Ny teknologi har svært sjeldent ført til færre arbeidsplasser. Det har snarere ført til flere»*. I tråd med Stein Erik Hagens refleksjoner i borgerlønndebatten argumenterer Brynjolfsson og McAfee (Brynjolfsson & McAfee, 2014) minimumsinntekt i møte med den teknologiske utviklingen. Videre kan det nevnes at teknologiske utviklingen var selve hovedårsaken for folkeavstemning om Borgerlønn i Sveits. Brynjolfsson & McAfee (2014) viser imidlertid til en omstrukturering og kompetanseutvikling i arbeidsmarkedet som et sterkere verktøy enn borgerlønn i møte med den intelligente teknologien. Sage og Diamond (2017) underbygger dette og sier i sin forskningsrapport at den teknologiske utviklingen ikke vil eliminere etterspørselen av menneskelige ressurser, heller øke behovet for kompetanseutvikling. En borgerlønn, i følge dem, vil ikke imøtegå det virkelige problemet med teknologisk utvikling; skattelegging av de som eier teknologien. De er enig i at borgerlønn sikrer en minsteinntekt, men uten skattelegging av teknologiens eiere slik at inntektene fra teknologien ikke

omfordeles, vil borgerlønn være det minste problemet. Videre mener de at «frykten» for den teknologiske utviklingen er grunnløs og at det er unødvendig å tegne opp scenarioer på at borgerlønn kan være løsningen på arbeidsledighet når ingen vet omfanget av kunstig intelligens og hvorvidt det vil føre til massearbeidsledighet eller ikke. I tråd med dette sier seniorforsker ved Frichsenteret Knut Røed; « (...) *Jeg vil ha borgerjobb, ikke borgerlønn. Behovet for menneskelig arbeidskraft i framtida kommer ikke til å forsvinne*» (Dagsavisen, 2019). I mine funn sier leder i arbeiderpartiet Jonas Gahr Støre at arbeidsplasser kommer til å forsvinne og «*derfor er det viktigere enn noen gang å sørge for at alle våre innbyggere får tilgang på ny kunnskap og teknologiske ferdigheter*». På en annen side argumenteres det blant annet av talsmann for Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson i VG 19.01.2017 at en minimumsinntekt er en god ide i møte med teknologisk utvikling «*En situasjon med mange utenfor arbeidslivet kan true demokratiet. Vi må ta på alvor at vi må starte diskusjonen om løsninger for en sårn situasjon*». Løsningen «for en sårn situasjon» er i følge Hansson en Borgerlønn, som MDG har på programmet i 2017. Dette underbygges også i ytterligere kilders refleksjoner, blant annet i Aftenposten 01.03.2017 der tekstforfatter i NRK Martin Gedde-Dahl argumenterer for en borgerlønn «*Et problem som må løses raskt, er hva folk skal leve av når det ikke lenger finnes nok arbeidsplasser – og heller ikke nok arbeidende til å betale for trygdeordninger*». Og videre i Silvija Seres Bedriftsrådgiver refleksjoner i Aftenposten 08.04.2017; «*Over halvparten av jobbene vi har i dag vil ikke finnes om noen år. Det blir færre nye jobber og lenger mellom mennesker som har kompetanse til å utføre dem godt (...) Borgerlønn som belønning for samfunnsnyttig aktivitet er en mulighet*. Professor i økonomi ved Norges Handelshøyskole Ola Kvaløy mener en borgerlønn vil være for dyrt å innføre, men at den teknologiske utviklingen gjør at vi snart ikke har råd til å la være (Dagens Næringsliv, 2018). Dette er i tråd med Atkinson (2017) som mener borgerlønn vil være en løsning for å stagnere økonomisk ulikhet og arbeidsledighet som følger av den teknologiske utviklingen. Han mener imidlertid at borgerlønnen må være betinget i den forstand at den setter krav til arbeidsdeltakelse eller aktiv jobbsøking (Atkinson 2017). Overnevnte tanker deles også av Groot (2004) som viser til at høy strukturell arbeidsledighet gjør det mer attraktivt å vurdere borgerlønn. En forlengelse av Groot (2004) argument er at Borgerlønn vil kunne være aktuell hvis den teknologiske utviklingen fører til massearbeidsledighet i Norge. Motsatt tolket sier argumentet til Groot (2004) at en borgerlønn ikke være nødvendig i det Norge vi kjenner i da, med en velfungerende velferdsstat og lav arbeidsledighet.

En annen nærliggende debatt som blir diskutert i 2017 og 2018 er borgerlønn som incentiv for å flere i arbeid. I avsnittet som følger vil jeg gå nærmere inn på mine kilders argumenter, samt hva øvrig forskning og talspersoner mener i denne sammenheng.

5.4.2 Borgerlønn og sysselsetting

I 2017 og 2018 handler borgerlønndebatten hovedsakelig om sysselsetting i møte med teknologiske utvikling, men det er også enkelte artikler som handler om hvordan kan gjøre det lettere for mennesker å komme tilbake til arbeidslivet. Borgerlønn gjør seg gjeldene i denne sammenheng. Forsker Nanna Kildal viser i mine funn at en borgerlønn vil øke sysselsettingen. Hun mener en grunninntekt er viktig for mennesker som ligger i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd og videre at en ubetinget borgerlønn som ikke vil bli trukket tilbake ved økt inntekt vil gjøre det tryggere å starte i arbeid. Til Klassekampen i 2018 sier hun; *«Borgerlønn er uten betingelser, noe som innebærer at arbeidsledige unngår å bli fanget trygdefellen som kan oppstå når det oppleves som risikofylt å prøve seg på et usikkert arbeidsmarked. Borgerlønnen gir en grunninntekt som er forutsigbar og som aldri blir tatt fra deg»*. Dette underbygges av professor i økonomi Victor Nordmann; *«Vi må lage et samfunn skattesystem som gjør at folk har incentiver til å jobbe, samtidig som vi må ta av oss de svakeste. Så kanskje en flat skatt med en samfunnslønn i bunn, ikke er så dum»* (E24, 2016). Tore Karlsen statsviter med doktorgrad i arbeidspsykologi imøtegår dette og mener borgerlønn ikke er løsningen på økende arbeidsledighet: klassekampen 29.11.2017; *«Sannsynligheten er stor for at personer som vil motta borgerlønn vil være identiske med dem som i dag er utenfor arbeidslivet; Ufaglærte, dropouts fra skolen og innvandrere. Forslaget om borgerlønn blir derfor for lettvent»*. Seniorforsker Knut Rød problematiserer borgerlønnens utbetalinger og mener det kan føre til mer fattigdom og ulikhet, men han mener vi bør kunne beholde trygdeordningene i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd, og at de ikke kuttes tvert slik den norske modellen i dag er lagt opp. Forsker Tone Fløten ved FAFO er ikke positiv til borgerlønnen, men delers overnevnte personer syn på at borgerlønn kan løse opp trygdefellen *«(...) det vil si en situasjon der folk ikke tør å ta jobb i en periode hvor det kanskje kunne vært mulig»* (forskning.no, 2016). En borgerlønn for økt sysselsetting var også utgangspunktet for pilotprosjektet om borgerlønn i Finland, men de foreløpige resultatene av prosjektet viser imidlertid at flere av dem som har mottatt borgerlønnen fremdeles står uten jobb (E24, 2019). Som et annet svar på den økende arbeidsledigheten viser Jonas Gahr Støre i mine funn til en oppstramning av allerede eksisterende velferdsordninger (...) *Sysselsettingen særlig blant menn i tredveårene fortsetter å gå ned (...) Vi foreslår å redusere*

arbeidsavklaringspenger for dem til to år. Regjeringen vil i 2017 endre reglene for dagpenger og redusere utbetalingene til ca. 19 000 arbeidsledige, hver fjerde mottaker. I likhet med Jonas Gahr Støre mener arbeids og sosialminister Anniken Hauglie er begrunnelsen for endringene av dagpenger at hun håper at flere vil komme seg raskere ut i jobb, at flere vil jobbe mer og at færre blir avhengig av ytelsene til NAV; «Dersom de ikke oppfyller kravene til dagpenger eller synes de får for lite, kan de påvirke det ved å jobbe». Og i følge NAV har innstramming av sosiale stønader fungert i følge apporter som viser at arbeidsledigheten i Norge synker (nettavisen, 2019). Det er imidlertid ikke tatt høyde for at grunnen til at ledigheten synker er at flere trekker seg helt ut av arbeidslivet. Fra 2016 til 2017 sank sysselsettingsgraden i Norge med 1,1 prosent. Mens NAV på sin side kun registrerer de som har meldt seg som arbeidsledige, måler statistisk arbeidsmarkedsundersøkelse også de som ikke registrerer seg som arbeidssøkende og de som går på arbeidsmarkedstiltak. Her vises det at sysselsettingsgraden har sunket med 5 prosent fra 2008 til 2017 (ssb.no/aku 2017). i samfunnsøkonomi Kathrine Løken underbygger argumentet til Anniken Hauglie i klassekampen 13.11.2017 «Hvis du betaler folk for å stå utenfor arbeidslivet, så svekker du incentivene for å komme i jobb». Dette underbygges av Cruddas og Kibasi, (2016) som sier at gratis penger i form av for eksempel borgerlønn gir en oppfordring til å la vær å jobbe ved at det legitimerer passivitet. Mine funn i Hauglie og Løkens argumenter, underbygget av forskning i Cuddas og Kibasi (2016) mener implisitt at arbeidsledige ikke tar arbeid fordi dagpengene er for generøse i forhold til de laveste lønnsnivåene. Nanna Kildals refleksjoner tyder på at dette er feilslått. Hun legger til grunn at forskning viser at arbeidsmotivasjon er mangfoldige og omfatter i stor grad behov for selvrespekt for sosialt samvær og ønske om å gjøre noe nyttig og sier videre til Klassekampen 13.11.2017; «Dersom man allikevel vil tviholde på ideen om at utelukkende penger motiverer folk til arbeid, kan man jo styrke de økonomiske incentivene ved å heve lønnen for dem med de dårligste arbeidsmulighetene». Nanna Kildals argument er i tråd med motivasjonsteori som sier at indre motivasjon, biologiske behov samt intellektuell og estetisk tilfredsstillelse, er den beste kilden til økning av arbeidsprestasjoner (Kaufmann og Kaufmann, 2015). Arne Johan Vetlesen Professor i filosofi, deler overnevnte syn i Kildals refleksjoner om borgerlønn som en del av en god sysselsettingspolitikk, og går i Klassekampen 09.05.2017 mot Jonas Gahr Støres mening om å stramme inn velferdsordninger; (...) Derfor må Støre tenke nytt om arbeid. Jo flere fossilrelaterte arbeidsplasser landet har, og jo lengre vi tviholder på dem og binder oss til oljemasten desto mer bidrar vi til krisen vi må unngå. (...) Arbeidsplasser må omlegges fra død til livgivende virksomhet. Og færre bør være i et lønnsarbeid som smører veksten som

overutnytter kloden. Borgerlønn vil bidra til å avverge den klimakrisen som tradisjonell sysselsettingspolitikk styrter oss inn i». I kontrast til dette viser en rapport fra IMF at man ved en borgerlønn frakobler sammenhengen mellom ytelser og arbeidsdeltakelse, noe som kan resultere i at arbeidsdeltakelse går ned (Fasting, 2017). Dette underbygges videre av Fitzpatrick (1999) som mener at en høy borgerlønn vil gi mennesker med dårlig arbeidsmoral et incentiv til å velge bort arbeidslivet til fordel for fritid. Dette kan føre til et permanent skille mellom de som deltar i det formelle arbeidslivet og de som velger å leve utelukkende på borgerlønnen (Fitzpatrick 1999). Det samme ser jeg i mine funn der Hadia Tajik sier til Klassekampen 15.09.2018 ”Jeg mener det er å gi opp folk. Først og fremst fordi borgerlønn avfeier verdien av arbeid. Arbeid er mye mer enn inntekt og økonomi, det er selvstendighet, selvdisciplin og fellesskap, men også viktig for helse og trygghet. Arbeid til alle innebærer at vi også har forventninger til alle. Om at de er verdifulle, at deres bidrag er viktig. Borgerlønn vil bryte den sosiale kontrakten mellom individ og fellesskap, som sier at plikter og rettigheter henger sammen.

5.4.3 Borgerlønn og sosial ulikhet

Stadig økende ulikhet er et dagsaktuelt tema som har bidratt til å gjøre borgerlønndebatten mer aktuell. Forskjellene mellom fattig og rik har også økt i Norge de siste årene. I argumenter fra artiklene i 2017 og 2018 handler det hovedsakelig om borgerlønn vil svekke stigmatiseringen knyttet til trygdeytelser og styrke inkluderingsbestrebelsen. Johanne Magnus journalist sier til Dagbladet 24.12.2018; “Å dele befolkningen opp i grupperinger som «uføre» og «arbeidsføre» er verken korrekt, fruktbart eller respektfullt. Borgerlønn vill svekke «oss og dem» tenkningen, og styrke inkluderingsbestrebelsene. Øyvind Steenesen mener tilsvarende i Dagbladet 09.12.2017; «Den beste måten å hjelpe folk å klatre ut av fattigdoms og trygdefeller er å gi dem penger uten forbehold». Kildal (2017) hevder i tråd med dette at velferdsstaten er utsatt for verdimessig endringsprosess som har ført til en svekkelse av universelle rettigheter og hun argumenterer i denne sammenheng for at en borgerlønn vil føre til høyt nivå av likhet, stabilitet og andre velferdsprinsipper som ligger til grunn for den norske velferdsstaten; «Det er bare i en ideell verden det går an å skille mellom de som ikke vil og de som ikke kan arbeide. En viktig grunn til at en

vilkårsløs grunninntekt bør være et aktuelt tema også i Norge, er at en slik ordning hindrer utnytting av de mest sårbare individene, de minst attraktive på arbeidsmarkedet, dem som blir plassert i obligatoriske arbeidsprogrammer og som må utføre arbeid på betingelser ingen andre hadde akseptert» (Kildal, 2014).

Videre er det enkelte avisartikler som går inn på tematikken om borgerlønn og en forenkling av byråkratiet, samt borgerlønn i et frihet og rettferdighetsperspektiv.

Foregående kapitler har gjennomgått tematikken i borgerlønndebatten de respektive tidsperioder. I kapittelet som følger vil jeg sammenligne de to tidsperiodene, samt trekke paralleller til dagsordenteori for å si noe om borgerlønnens aktualitet.

5.5 Sammenligning av avisartikler

Kingdon (2011) mener at en ide må vise til problem, løsning og politisk vilje for å kunne aktualiseres. Innføringen av pilotprosjektet om borgerlønn i Finland startet i 2017. Det er betraktelig flere artikler om borgerlønn i 2017/18 enn 2007/08 hvilket gjør det nærliggende å anta at borgerlønn i Finland har bidratt til å aktualisere ideen også i Norge. I Tråd med Kingdon (2011) kan pilotprosjektet i Finland anses som «løsning» som gir Norge et «problem». Sagt med andre ord kan prosjektet i Finland ha skapt oppmerksomhet rundt utfordringer i velferdsstaten som ikke har blitt plukket opp tidligere. Utgangspunktet for utviklingen av prosjektet i Finland var den stadig økende arbeidsledigheten og sosiale stønader som blir kuttet tvert i møte med arbeidsliv og høyere inntekt. Dette debatteres i både 07/08 og 17/18 – debatten om borgerlønn; synkende sysselsetting og skjæringspunktet mellom trygd og arbeid som gjør det usikkert å prøve seg på arbeidsmarkedet. Der debatten i 07/08 er i mindre omfang og handler i større grad om å begrense ulikheter, er det i 17/18 en mer nyansert debatt som formidler argumenter for og imot borgerlønn i møte med synkende sysselsetting. Det tydeliggjøres imidlertid i funn fra begge tidsperioder at borgerlønn blir sett på som en fallitterklæring – å gi mennesker penger uten krav er å gi mennesker et incentiv til å ikke jobbe. Dette underbygges videre i en rapport fra IMF at man ved en borgerlønn frakobler sammenhengen mellom ytelser og arbeidsdeltakelse, noe som kan resultere i at arbeidsdeltakelse går ned (Fasting, 2017). Tilsvarende argument finner jeg i Fitzpatrick (1999) som mener at en høy borgerlønn vil gi mennesker med dårlig arbeidsmoral et incentiv til å velge bort arbeidslivet til fordel for fritid. Dette kan føre til et permanent skille mellom de

som deltar i det formelle arbeidslivet og de som velger å leve utelukkende på borgerlønnen (Fitzpatrick 1999). Det disse refleksjonene sier implisitt er at mennesker utelukkende motiveres av penger, hvilket står i motsetning til etablert motivasjonsteori som sier at indre motivasjon, biologiske behov samt intellektuell og estetisk tilfredsstillelse, er den beste kilden til økning av arbeidsprestasjoner (Kaufmann, Kaufmann, 2015). Dette underbygges også i mine funn i 17/18 der forsker Nanna Kildal legger til grunn forskning som viser at arbeidsmotivasjon er mangfoldige og omfatter i stor grad behov for selvrespekt for sosialt samvær og ønske om å gjøre noe nyttig. Hun mener borgerlønn kan øke sysselsetting ettersom den bidrar til en økt trygghet i skjæringspunktet mellom trygd og arbeid. En ubetinget minsteinntekt vil ikke kuttes på lik linje med sosiale stønader ved økt inntekt. Flere kilder i 07/08 og 17/18 - avisutvalget stiller seg bak dette argumentet. Videre kan det argumenteres for om arbeidsledigheten i Norge er så høy at det kan anses som et problem som i følge Kingdon (2011) er sentralt for å trekke en ide ut fra idesfæren og sette den på dagsorden. Kingdon (2011) legger vekt på at det bør foreligge en endring av problemoppfattelse, altså at et etablert tiltak i velferdsstaten ikke fungerer som den skal og at dette kan gi oss en indikasjon på om det er plass til en ny løsning eller ikke. I tråd med Kingdon (2011) er det nærliggende å anta at en arbeidsledighet på 3,9 prosent (august 2019, tilsvarende lav i 2017 og 2,5 prosent i 2007) ikke gir utslag i endret problemoppfattelse. Arbeidsledigheten i Norge er fortsatt lav hvilket legger føringer for at det ikke er plass til en ny løsning som kan virke bedre enn de allerede etablerte sosiale ordningene i velferdsstaten. Det er imidlertid flere artikler i mine funn fra 2017 og 2018 som mener at en massearbeidsledighet er å forvente innen kort tid. Dette leder meg inn på diskusjonen om borgerlønn som ikke finner sted i 2017/2018; borgerlønnen i møte med arbeidsledighet som følge av teknologisk utvikling. I denne sammenheng blir borgerlønn ansett som en økonomisk trygghet for alle som blir stående utenfor arbeidslivet. Dette underbygger Groot (2003) som mener høy strukturell arbeidsledighet gjør det mer attraktivt å vurdere en borgerlønn. I mine funn er det ting som tyder på det samme. Stein Erik Hagen sier til VG 19.01.2017 at mange tusen arbeidsplasser vil forsvinne i Norge som følger av kunstig intelligens: *«når vi oppdager hvor mange unge som ikke kommer til å få seg jobb, så tror jeg borgerlønn blir satt på dagsorden»*. Tilsvarende synspunkt deles i flere av kildenes refleksjoner, blant annet i Aftenposten 01.03.2017 der tekstforfatter i NRK Martin Gedde-Dahl argumenterer for en borgerlønn *«Et problem som må løses raskt, er hva folk skal leve av når det ikke lenger finnes nok arbeidsplasser – og heller ikke nok arbeidende til å betale for trygdeordninger»*. Og videre i Silvija Seres Bedriftsrådgiver refleksjoner i Aftenposten 08.04.2017; *«Over halvparten av jobbene vi har i*

dag vil ikke finnes om noen år. Det blir færre nye jobber og lenger mellom mennesker som har kompetanse til å utføre dem godt (...) Borgerlønn som belønning for samfunnsnyttig aktivitet er en mulighet. Professor i økonomi ved Norges Handelshøyskole Ola Kvaløy mener en borgerlønn vil være for dyrt å innføre, men at den teknologiske utviklingen gjør at vi snart ikke har råd til å la være (Dagens Næringsliv, 2018). Det er nærliggende å anta at en eventuell massearbeidsledighet vil i tråd med Kingdon (2011) være et problem som åpner opp for alternative løsninger, omtalt som en løsningsstrøm. Alternativer er typiske forslag og løsninger som utarbeides av politikere, byråkrater og forskere. Overført til borgelønndebatten i 2017/2018 kan vi anse borgerlønn som en løsningsstrøm. Borgerlønn som ide i møte med teknologisk utvikling har blitt testet gjennom kronikker og øvrige avisartikler i gjeldene år av ulike spesialister, deriblant forskere, næringslivsledere og politikere. Dette er i tråd med Kingdon (2011) som sier at policyentreprenører gjennom deltakelse i ulike fora har som mål å gjøre den politiske og offentlige sfære vant til deres ideer og forslag (Kingdon, 2011). Det som imidlertid må påpekes er at ingen vet omfanget av arbeidsledighet i møte med teknologisk utvikling. World Economic Forum (World Economic Forum, 2018) mener at 42 prosent av oppgaver som i dag blir utført av mennesker vil skiftes ut med intelligent teknologi før 2025. Dette betyr en overtakelse av 75 millioner jobber på verdensbasis som i dag utføres av mennesker. SINTEF (2015) følger underbygger dette til en viss grad og sier at de samme trendene vil vi se i arbeidsmarkedet her hjemme. De er imidlertid også opptatt av at teknologien kan skape nye arbeidsplasser. Dette reflekteres også i mine funn der journalist Andreas Klemsdal sier til finansavisen 04.03 2017 «Ny teknologi har svært sjeldent ført til færre arbeidsplasser. Det har snarere ført til flere. Sage og Diamond (2017) mener på sin side at det er unødvendig å skissere opp borgerlønn som en løsning på et problem (massearbeidsledighet) som vi per i dag ikke aner omfanget av.

Gjennomgangen av de to tidsperiodene viser i lys av Kingdons dagsordenteori (2011) at borgerlønn ikke vil bli tatt opp på beslutningsagendaen med det første da det per i dag ikke er en løsning på en samfunnsutfordring, som i følge Kingdon (2011) står som en forutsetning for at en idé skal bli tatt opp på beslutningsagendaen. Det stilles videre ytterligere krav til at ideen er politisk gjennomførbart og ligger på et akseptabelt kostnadsnivå. Sistnevnte kan jeg ikke svare på. Slik Norge er i dag, med fortsatt lav arbeidsledighet og en velferdsstat med universelle rettigheter og fungerende sosiale ordninger er det ikke plass til en borgerlønn på nasjonalt nivå. Basert på avisartiklenes refleksjoner vitner det om at de sosiale ordninger i Norge kan bli bedre, men det totale bildet av velferdsstaten er langt i fra for dårlig til å bli

utfordret av nye politiske ideer, som for eksempel en borgerlønn, akkurat nå. Skulle imidlertid den teknologiske utviklingen føre til massearbeidsledighet, vil dette være det policy-vinduet som gjør at borgerlønn kan bli en politisk idé i Norge. I et slik tilfelle er arbeidsledigheten av en såpass alvorlig grad hvilket vil tydeliggjøre at velferdsstaten ikke har fungert optimalt som sikkerhetsnett for dem som faller utenfor. I en slik situasjon er massearbeidsledigheten ”problemet”, borgerlønnen ”løsningen” samt at det vil legges press på politisk gjennomføringsevne. Videre vil de tre overnevnte faktorer kobles sammen når arbeidsledighet som følge av teknologisk utvikling (policy-vindu) eventuelt blir en realitet. I lys av Kingdon (2011) er det nærliggende å forvente at borgerlønn i fremtiden vil kunne snakkes om som en reell politisk idé.

6 Konklusjon

I denne oppgaven ønsket jeg å få svar på om borgerlønndebatten har endret seg fra 2007 – 2018 og om det er grunnlag for å si at borgerlønn har blitt en mer aktuell idé i Norge basert på gjennomgangen av avisartikler. Jeg vurderte borgerlønndebatten i Norge på to forskjellige tidspunkt, henholdsvis 2007 og 2008, samt 2017 og 2018. Etter gjennomgangen av artiklene ser jeg en økning i antall artikler skrevet om borgerlønn, samt hvilke argumenter som legges til grunn for borgerlønndebatten i Norge. I det følgende trekker jeg på sammenhengen og ulikhetene i funn i de foregående kapitler for å belyse utviklingen i borgerlønndebatten og hvorvidt det er grunnlag for å si at den har blitt mer aktuell.

Helt overordnet har borgerlønndebatten endret seg fra 2007/2008 til 2017/2018. Dette begrunner jeg i forskjellene på temaer i avisartiklene, samt økning av antall avisartikler mellom de to tidsperiodene. I 2007 og 2008 er borgerlønn som et alternativ for å løse opp i sosiale ulikheter og uverdige forhold for sosialklienter som er hovedtema, mens borgerlønndebatten i 2017/2018 handler mer om synkende sysselsetting og en antagelse om at sysselsettingen kommer til å synke ytterligere som følge av teknologisk utvikling. I tillegg er det flere artikler skrevet om borgerlønn i 2017 /2018 hvilket tyder på at ideen blir snakket mer om og på den måten kan anses å være mer aktuell. Det er videre flere artikler og flere aviser som melder seg på debatten i 2017/2018. I første tidsperiode var det utelukkende Aftenposten, VG og Klassekampen med artikler om borgerlønn, mens 2017/2018 er preget av artikler i

samtligte utvalgte aviser. I tillegg er det flere motargumenter i sistnevnte tidsperiode hvilket er vanlig når en idé blir mer omdiskutert.

Det som skiller de to tidsperiodene er omfanget av artikler, forskjellen på og hvor dyptgående de går på samfunnsaktuelle problemstillinger og hvilke problemstillinger borgerlønn blir ansett som en løsning på. I kontrast til artiklene i 07/08 handler flertallet av artikler om borgerlønn i 2017/2018 om sysselsetting. I likhet med artiklene fra 07/08 blir borgerlønn argumentert for som en støtte for sosialklienter i skjæringspunktet mellom arbeid og trygd. En ubetinget støtte i form av borgerlønn blir i mine funn fra begge tidsperiodene sett på som ideell ettersom den ikke avkortes når inntekten øker og dermed gjør det enklere for mennesker å ta steget ut i arbeidslivet. I andre enden av debatten finner vi argumenter som mener gratis penger uten krav vil svekker incentivene for komme i jobb. I argumenter om borgerlønn som en forenkling av byråkratiet, samt borgerlønn i frihet og verdighetsperspektiv er dette minst omtalt i artiklene fra 2017 og 2018. I 2017/2018 er det også flere prøveprosjekter som er igangsatt på verdensbasis, noe som kan antas å påvirke debatten her hjemme. Jeg så i innsamlingen av avisartikler at det ble skrevet mye om borgerlønn i både Frankrike, Italia og Finland i 2017/2018, jeg valgte imidlertid ikke å ta det med i datainnsamlingen da det førte til et altfor omfattende datamateriale.

I lys av Kingdons dagsordenteori er det lite som tyder på at borgerlønn vil bli tatt opp på den politiske beslutningsagenda med det første, men det er imidlertid liten tvil om at ideen har blitt mer aktuell i ulike samfunnsdebatter. Dette underbygges med både informasjon fra litteraturgjennomgangen og videre i mine funn. Forskere, politikere og samfunnsdebattanter har meldt seg inn i borgerlønndebatten i et større omfang de siste årene. I tillegg er det skrevet mer bøker om temaet – også en bok på norsk som ble nominert til bragepris i 2018. Med overnevnte i bunn er det grunn for å si at borgerlønndebatten i Norge har blitt mer omfattende.

Generaliserbarheten til studiet mitt er begrenset. Jeg har begrenset mengde data i form av så og så mange avisartikler. Studiet er kvalitativt og baserer seg ikke på et representativt utvalg fra alle aviser i Norge. Resultatet jeg har kommet frem til er basert på et utvalgt avisartikler fra henholdsvis seks norske aviser. Dette vil legge føringer på hvorvidt studiet kan generaliseres. Man må videre være forsiktig med å trekke konklusjoner om at kildenes

oppfatninger om borgerlønn er forenelige med andres synspunkter basert på dette utvalget. På tross av manglende mulighet for å generalisere mener jeg analysen an være et godt utgangspunkt for videre forskning av borgerlønnens aktualitet i Norge

Litteraturliste

- Askeland , A., & Waage, P. (2014). *Borgerlønn veien videre for velferdsstaten*. Trondheim: BIEN Norge.
- Atkinson , A. (2015). *Inequality: What can be done?* . Cambridge: Harvard University Press.
- Atkinson , A., Sjøbu , A., & Ragnhild, E. (2015). *Ulikhet : Hva Kan Gjøres?* . Oslo : Cappelen Damm.
- Barry , B. (1996). Real Freedom and Basic Income. *Journal of Political Philosophy* .
- Basic income Earth Network. (2019). *About Basic Income*. Hentet oktober 5, 2019 fra Basic Income Earth Network: <https://basicincome.org/basic-income/>
- Biddle, G., & Locke, K. (2007). *Composing Qualitative Research* . Calif : Sage.
- BIEN. (2019). *History of Basic Income*. Hentet November 5, 2019 fra BIEN.org: <https://basicincome.org/basic-income/history/>
- Brageprisen 2018 . (2018). *Brageprisen* . Hentet November 5, 2019 fra Brageprisen : <https://brageprisen.no/brageprisen/2018/>
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age : Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: Norton.
- Businessinsider . (2018). A Swiss filmmaker tried to raise \$6 million for a basic-income experiment that would have given residents up to \$2,570 a month.
- Cappelen , A. (2012). *Bruk pressen 3.0 Komplette guide i presserelatert PR* . Oslo : PR Forlaget .
- Cruddas, J., & Kibasi , T. (2016). A Universal Basic Mistake . (T. Clark, Red.) *Prospect Magazine* , 4.
- Dagens Næringsliv . (2018). Betingelsesløst og universelt .
- Dagsavisen . (2019). Stadig flere på trygd: – Staten vil tjene på å subsidiere flere jobber.
- Dagsavisen. (2017, August 14). *Forskere: Ja, ulikheten øker* . Hentet November 6, 2019 fra <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/forskere-ja-ulikheten-okker-1.1009785>
- Dalland, O. (2017). *Metode Og Oppgaveskriving*. Oslo : Gyldendal Akademisk .
- Det Kongelige Finansdepartement . (2017). *Perspektivmeldingen 2017 Meld.St.29* . Oslo : Det Kongelige Finansdepartement .
- E24. (2019 , Februar 9). Borgerlønnmottakere i Finland fortsatt arbeidsledige . *E24* .
- E24. (2019). MDG vil ha borgerlønn i Oslo .
- E24. (2016). Tidligere statsråd åpner for borgerlønn .
- eurostat . (2019). *eurostat norway unemployment rate* . Hentet oktober 15, 2019 fra eurostat : https://ec.europa.eu/eurostat/en/search?p_auth=sBCvje6Z&p_p_id=estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_text=Norway+unemployment+rate+&_estatsearch

chportlet_WAR_estatsearchportlet_sort=_score&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_theme=PER_GENSTA&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_action=search eurostat . (2018, oktober 9). *Finland Unemployment rate 2016* . Hentet oktober 15, 2019 fra ec.europa.eu/eurostat/en/search

Fairclough, N., & Halskov Jensen, E. (2008). *Kritisk diskursanalyse: en tekstsamling* . København : Hans Reitzels Forlag .

Fasting, M. (2017). *Borgerlønn* . Oslo : CIVITA.

Fitzpatrick, T. (1999). *Freedom and Security : An introduction to the basic income debate* . Basingtoke : Palgrave Macmillan .

Forskning.no . (2016). Vi må tenke på borgerlønn før robotene tar over .

Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom* . Chocago : University of Chicago Press.

Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.

Grønmo, S. (2019). *Samfunnsvitenskapelige Metoder*. Bergen : ed.

Groot, L. (2004). *Basic Income, Unemployment and Compensatory Justice*. New York : Springer Science and Business Media .

Ingeniørens stemme. (2018). *Ingeniørens stemme*. Hentet November 2019 fra Er borgerlønn løsningen : <https://www.ingstemme.no/borgerlonn/er-borgerlonn-losningen/104273>

Kaspersen, S., Pape, K., & Bjørngaard, H. (2016, Mai 10). Unemployment and initiation of psychotropic medication: a case-crossover study of 2 348 552 Norwegian employee. BMJ Publishing Group Limited.

Kaufmann, G., & Kaufmann, A. (2015). *Psykologi i organisasjon og ledelse* . Bergen : Fagbokforlaget .

KELA . (2016). *KELA*. Hentet November 2019 fra The Finnish basic income experiment – ”a foolish and outrageously expensive travesty: <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/3316>

Kildal, N. (2016). *Samfunnsviteren* .

Kildal, N. (2017). Borgerlønn, ledighet og verdighet». *Dagens Næringsliv* .

Kildal, N. (2014). Hvorfor snakker vi ikke om borgerlønn? *NRK* .

Kildal, N., & Atkinson, A. B. (2001).), *Den nya sociala frågan. Om arbete, inkomst och rä visa* (. Göteborg: Daidalos.

Kildal, N., & Kuhnle, S. (2005). *Normative Foundations of The Welfare State: The Nordic experience*. New York : Routledge.

Kingdon, J. W. (2011). *Agendas, Alternatives and Public Policies*. Crawfordsville: Person.

Kvalsvik, G. (2016). Borgerlønn – aktuelt eller utopi. *Samfunnsviteren* .

medienorge. (2019). *Min viktigste nyhetskilde*. Hentet oktober 5, 2019 fra medienorge: <http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=radio&queryID=374>)

Nettavisen . (2019 , juni). *NAV:arbeidsledighet på 2,1 prosent i juni* .

OECD. (2017, Mai). *OECD.org* . Hentet fra OECD: <http://www.oecd.org/employment/emp/Basic-Income-Policy-Option-2017.pdf>

Piketty, T. (2014). *Kapitalen i det 21. århundre* . Oslo : Cappelen Dam .

Sage, D., & Diamond, P. (2017). *The Case Ahainst Universal Basic Income*. London: Policy Network.

- SINTEF. (2015). *Effekter av teknologiske endringer på norsk nærings- og arbeidsliv*. Oslo : SINTEF Rapport .
- Standing, G. (2017). *Basic Income : And How We Can Make It Happen*. (Vol. 14). London: Pelican.
- Standing, G. (2013). *Prekariatet : Den Nya Farlige Klassen*. Gøteborg : Daidalos AS.
- Statistisk sentralbyrå . (2019 , januar 29). *Arbeid og lønn: Arbeidsledighet* . Hentet oktober 15, 2019 fra SSB: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn?de=Arbeidsledighet>
- Stjernø, S., & Øvrebye, E. (2012). *Arbeidslinja Arbeidsmotivasjon og velferdsstaten* . Oslo : Universitetsforlaget .
- Store Norske Leksikon . (2019, oktober 31). Avis. Oslo , Nogle.
- Store Norske Leksikon. (2019). *Borgerlønn*. Hentet November 5, 2019 fra SNL: <https://snl.no/borgerlønn>
- Strøm , M., Von Simonsen, K., & Østbakken , K. (2018). *Midlertidige ansettelse og grupper med svak tilknytning til arbeidslivet*. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.
- United Nations Association Of Norway. (2019, juni 17). *FNs verdenserklæring om menneskerettigheter* . Hentet november 5, 2019 fra FN: fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter
- Van Parijs, P. (2004). Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century. *Politics & Society* , ss. 7-39.
- Van Parijs , P. (1995). *Real Freedom for All : What (If Anything) Can Justify Capitalism?* Oxford: Clarendon Press.
- Widerquist, K. (2013). *Basic Income : An Anthology of Contemporary Research* . Chichester:: Wiley.
- Wispelaere, J., & Fitzpatrick, T. (2011). "Changing Times: The Radical Pragmatism of Basic Income Proposals. *Policy and Politics* , ss. 5-8.
- Wispelaere, J., & Stirton , L. (2011). The Administrative Efficiency of Basic Income . *Policy and politics* , ss. 115-132.
- World Economic Forum . (2018). *The Future of Jobs Report 2018* . Switzerland : World Economic Forum .
- Øyen , E. (1984). *GMI : Garantert Minsteinntekt I Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1: Utvalgte avisartikler fra 2007 og 2008

Vedlegg 2: Utvalgte avisartikler fra 2017 og 2018

Vedlegg 3: Sitater fra funn 2017 og 2018

Totalt antall ord: 20 357